

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

Magisterské kombinované studium

2010 - 2012

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Eva Dušková

Příběhová próza ze života dětí a její uplatnění v literární výchově na
1. stupni základních škol

Praha 2012

Vedoucí diplomové práce:

PaedDr. Vladislava Kohoutová

JAN AMOS KOMENSKÝ UNIVERSITY PRAGUE

Magister Combined Studies

2010 - 2012

DIPLOMA THESIS

Eva Dušková

Tale prose from children's life and literary education use in
elementary school

Prague 2012

The diploma thesis work supervisor:

PaedDr. Vladislava Kohoutová

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená diplomová práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne 15. března 2012

Eva Dušková

Poděkování

Chtěla bych poděkovat PaedDr. Vladislavě Kohoutové za odborné vedení, za pomoc a rady při zpracování této práce.

Anotace

Tato diplomová práce se zabývá příběhovou prózou ze života dětí a možnostmi jejího uplatnění v literární výchově. Teoretická část se věnuje základním pojmům: literatura, próza, čtenářská gramotnost, Rámcový vzdělávací program. Dále popisuje vývoj příběhové prózy ze života dětí, se zaměřením zejména na 20. století a současnost. Následně uvádí pedagogickou přípravu na vyučování literární výchovy na prvním stupni základních škol a využití příběhové prózy v projektovém vyučování.

Praktickou část tvoří průzkum aktuální situace využívání čítanek a volných textů v souvislosti se zájmem žáků prvního stupně základní školy, dále četbě jako volnočasové aktivitě. Průzkum probíhal formou dotazníkového šetření.

Klíčové pojmy

Čtenářská gramotnost, literární výchova, literatura, projektové vyučování, příběhová próza, Rámcový vzdělávací program, výuka, základní škola.

Annotation

Graduation theses deal tale prose from children's life and literary education in elementary school. Theoretical part describes basic concepts: literature, prose, reading literacy, framework education programme. Describes development of tale prose from children's life, especially for 20. century and the present. In next is educational preparation on literary educational teaching in elementary school and using tale prose in project teaching.

Practical part is devote to research of actual situation in using reading-books, tale prose books and free texts connection with interest in students elementary school. Research going on questionare form.

Key concepts

Elementary school, framework education programme, literacy education, literature, project teaching, reading literacy, tale prose, teaching.

OBSAH

ÚVOD.....	9
I. TEORETICKÁ ČÁST	
1. Základní pojmy.....	11
1.1. Literatura.....	11
1.2. Próza a její žánry.....	14
1.2.1. Příběhová próza pro děti.....	15
1.3. Čtenářská gramotnost.....	17
1.4. Rámcový vzdělávací program.....	20
2. Historický vývoj dětské prózy.....	23
2.1. Literatura pro děti ve 20. století.....	26
3. Pojetí primární literární výchovy na prvním stupni ZŠ z aspektu požadavku RVP.....	31
3.1 Význam literární výchovy z hlediska RVP.....	31
3.2 Pojetí literární výchovy v RVP.....	34
4. Vybraní autoři a zmapování příběhové prózy ze života dětí využitelné v literární výchově na 1. stupni.....	39
5. Příprava na vyučovací hodiny literární výchovy.....	46
5.1 Fáze literárně výchovného procesu.....	52
6. Projektové vyučování.....	56
6.1. Možnosti využití dětské příběhové prózy v projektovém vyučování.....	60
II. PRAKTICKÁ ČÁST	
7. Cíl průzkumu.....	63
7.1 Hypotézy.....	63
7.2 Použité metody.....	63
7.3 Harmonogram postupu.....	64
7.4 Charakteristika souboru.....	64
7.5 Analýza dat.....	64
7.6 Dílčí závěry.....	66
ZÁVĚR.....	69

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ.....	71
SEZNAM GRAFŮ A TABULEK.....	76
SEZNAM PŘÍLOH.....	77

ÚVOD

Diplomová práce „Příběhová próza ze života dětí a její uplatnění v literární výchově na 1. stupni základních škol“ se zabývá obecně problematikou literární výchovy, která je součástí vyučovacího předmětu Český jazyk a která má žákovi vštěpovat nejenom vztah k mateřskému jazyku, kultivovanost projevu, ale je i stěžejní oblastí pro vývoj dovedností, schopností a charakterových vlastností žáka na 1. stupni základní školy. Dále se tato práce specificky věnuje příběhové próze ze života dětí, která může být užitečným pomocníkem pedagoga základní školy nejenom při hodinách literární výchovy. Výběr vhodného literárního díla je pedagogy považován za velmi důležitý, setkává se s ním každodenně ve své práci. Volnost ve výběru literatury, kterou částečně přinesl Rámcový vzdělávací program, přináší velkou zodpovědnost a snaží se ji tedy řešit všichni pedagogové základních i středních škol. Tato práce poukazuje na význam příběhové prózy ze života dětí v přípravě i praktickém využití při výuce a může tak být pomocníkem při přípravě na hodiny literární výchovy pro učitele prvního stupně základní školy, především čtvrtých a pátých tříd.

Diplomová práce si klade za cíl zmapovat příběhovou prózu ze života dětí v kontextu literatury, literární výchovy a možností jejího uplatnění ve výuce. Aktuální uplatnění ve výuce je zaměřeno také na využití projektového vyučování. Práce se zabývá obecnými literárními pojmy, jako je literatura, próza či čtenářská gramotnost, specifikuje jejich význam a postavení ve školní výuce. Velká část práce je věnována také rámcovému vzdělávacímu programu, který se prolíná všemi kapitolami. Rámcový vzdělávací program je zde nahlížen zejména jako výchozí dokument pro Školní vzdělávací program, ale také pro svá témata týkající se literatury i dalších předmětů, provázanosti s nimi a průřezovými tématy. Příběhová próza ze života dětí je zde uváděna jako nejvhodnější literární útvar pro výuku literatury i vzdělávací proces vůbec.

Diplomová práce je koncipována jako teoreticko-praktická. V první kapitole se zabývá popisem literatury, druhů prózy se zaměřením na příběhovou prózu pro děti, čtenářskou gramotností a Rámcovým vzdělávacím

programem. Druhá kapitola uvádí historický vývoj dětské prózy včetně literatury 20. století a současnosti. Třetí kapitola se zabývá pojetím primární literární výchovy na prvním stupni základní školy z hlediska Rámcového vzdělávacího programu. Čtvrtá kapitola pak uvádí vybrané autory, jejichž díla příběhové prózy by neměla chybět v moderních čítankách a při hodinách literární výchovy. Pátá kapitola popisuje přípravu pedagoga na hodinu literární výchovy. Věnuje se různým druhům četby, materiálních pomůcek, ale také fázím literárně výchovného procesu. Šestá kapitola uvádí projektové vyučování jako vhodnou metodu pro výuku literatury na prvním stupni základní školy a uvádí konkrétní možnosti využití příběhové prózy ze života dětí při plánování a konstrukci projektů.

Praktickou část diplomové práce otevírá sedmá kapitola, která popisuje hypotézy, metodologii a harmonogram průzkumných činností. Cílem praktické části je zmapování zájmu žáků v četbě příběhové prózy ze života dětí na prvním stupni základní školy a podílu četby na volnočasových aktivitách žáků. Průzkumnou metodou je dotazníkové šetření žáků základní školy a obsahová analýza čítanek pro 4. a 5. ročník základní školy. Průzkum se zabývá preferovanými knihami, korelací s čítankami využívanými ve školní výuce. Dalším cílem bylo šetření, jaký podíl volnočasové činnosti věnují žáci četbě. Průzkum byl prováděn na 4. ZŠ v Chomutově mezi žáky 4. a 5. tříd, kde již byl předpoklad, že žáci mají vlastní zkušenosti s četbou literatury a dovedou vyjádřit svůj názor.

Příběhová próza ze života dětí je důležitou součástí literární výchovy, neboť pozitivně působí na harmonický rozvoj osobnosti dítěte. Napomáhá rozvoji tvořivosti, estetiky a sociálních dovedností. A zároveň umožňuje učitelům využít různé metody výuky a propojovat literární výchovu s dalšími předměty.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1. Základní pojmy

1.1. Literatura

Literatura je slovo odvozené z latinského *littera*, což znamená písmeno (*litterae* – písemné záznamy). Literatura je tedy písemnictví neboli soubor psaných textů. Literaturu je možné členit podle různých hledisek, z úhlu pohledu této diplomové práce je vhodné členění dle M. Sochrové:¹

Literatura (nebo-li písemnictví):

- *umělecká (krásná, beletrie), zaměřená na estetický zážitek.* Slouží primárně k rozptýlení, pobavení, úvahám o životě. Jedná se o způsob zachycení skutečného života prostřednictvím jazykových znaků a uměleckých obrazů.
- *odborná (vědecká – nauková a populárně naučná).* Tato literatura zachycuje ověřitelné poznatky, fakta, poučení. Její formou bývají slovníky, učebnice, odborné stati.
- *administrativní (jednací), zaměřená na styk mezi institucemi a veřejností.* Konkrétními písemnostmi jsou vyhlášky, žádosti, zprávy, dotazníky, předpisy, zákony, usnesení, aj.
- *publicistická (zvláště v novinách a časopisech), zaměřená nejen na informace, ale i subjektivní hodnocení.* Obsahují je především publicistické zprávy a reportáže.
- *náboženská (liturgická) obsahuje těžko ověřitelné poznatky, víru v existenci bytosti ovlivňující jednání a život (modlitební texty).*

Pro účely diplomové práce je nejdůležitějším odvětvím literatury literatura umělecká. Umělecká literatura obsahuje dále dvě formy literárního díla, tedy způsob jejího ztvárnění, a to prózu a poezii.

---

¹ SOCHROVÁ, M. *Kompletní přehled české a slovenské literatury*. Fragment, 2007, s. 9-10.

Literaturu je ještě dále vhodné členit dle věku čtenáře. Obvyklé členění dle věku čtenáře je následující:

- **dětská (pro děti a mládež)** – je určena primárně pro čtenáře od tří do patnácti let, ale také díla určená pro dospělé čtenáře, pozitivně přijímaná uvedenou věkovou skupinou.
- **literatura pro dospělé** – všechna ostatní díla.

Literární žánry

Dalším členěním literatury jsou literární žánry, které vymezují zaměření díla. Mohou nabývat různých variant, prolínat se, kombinovat. Základními žánry jsou epika, lyrika a drama.

Epické literární žánry spojené s prózou:

tyto žánry se vyznačují výpravou, dějem, rozvitým příběhem.

1. Malá epika:

- **Aforismus** – vtipný, hodnotící, originální výrok.
- **Anekdota** – miniaturní humorný příběh s výraznou pointou, původně se tradovaly ústně, často ve formě odporu zesměšněním určitého jevu.
- **Hádanka** – zábavné, zašifrované sdělení.
- **Historika** – krátké vyprávění formálně i obsahově jednoduché zakončené pointou, které se často stávalo součástí rozsáhlejších děl.
- **Pamflet** – útočná, satirická skladba často s politickým obsahem.
- **Bajka** – alegorický příběh, na jehož konci je mravoučné poučení. Hlavními postavami jsou zvířata s lidskými vlastnostmi. Vznikla již ve starověku (Ezopovy bajky).

2. Střední epika:

- **Báje (mýty)** – příběhy o tom, jak si lidé vykládali svět (báje o původu člověka, světa, fantastická vyprávění).
- **Legenda** – vyprávění o životě svatých, zázracích, mučednické smrti.

- **Pověst** – příběh odehrávající se v minulosti, váže se zpravidla k určitému místu, historii, vzniku erbu, rodu, legendě. Bývají to lidová zpracování umělých legendárních a náboženských látek.
- **Pohádka** – žánr ústní lidové slovesnosti, který mívá vymyšlený děj a šťastný konec. Vystupují zde nadpřirozené bytosti, fantastické předměty, typické postavy (král, princ, princezna, čarodějnice, drak, aj.). Obsahuje poselství „dobro vítězí nad zlem,“ „odvážnému štěstí přeje,“ atd.
- **Povídka** – kratší příběh s malým počtem postav a poměrně jednoduchým dějem. Může být ve formě humoresky, grotesky, arabesky, žánrového obrázku.
- **Novela** – z italského „*novella*“ – blíží se povídce, sleduje jednu časově omezenou linii a vyžaduje pointu.
- **Romaneto** – žánrová forma novely, obsahuje nadpřirozené motivy, které jsou v závěru logicky vysvětlené, mívá prvky detektivky, humoru a science-fiction.

3. Velká epika:

- **Epos** – rozsáhlé veršovaná vyprávění, zaznamenané mýty, popřípadě významné události v životě určitého národa, činy mimořádných osobností. Obsahuje velký počet postav, děj je spletitý, rozvíjí se volně a bývá doplněn rozsáhlými popisy.
- **Román** – z francouzského „*la conte roman*“. Je velkou epickou skladbou s hlavními a vedlejšími dějovými liniemi, vystupuje zde mnoho postav, jejichž osudy se v průběhu času vyvíjejí.

Lyrické žánry – zachycují stavy nitra, převážně ve verších (*lyrikós* – lyrou doprovázené verše), výjimečně se objevuje lyrická próza.

Dramatické žánry

Počátky divadla spadají do starověkého Řecka, vzniká tragédie a komedie. Už od dob Aristotela byla tragédie spojována s vyšším stylem,

komedie zachycovala špatné lidské vlastnosti a lidi níže společensky postavené.

- **Tragédie** – hra s vážným dějem a tragickým koncem.
- **Komedie** – zachycuje skutečnost z veselejší stránky, končí optimisticky.
- **Činohra** – vznikla v 18. století. Jsou v ní prvky tragédie i komedie. Zakončení není zcela tragické, jedná se o nejběžnější dramatický žánr.
- **Tragikomedie** – tragika i veselejší stránka, například vážný děj a humorné rozuzlení nebo naopak.
- **Absurdní drama** – obsahuje tragiku, grotesku, černý humor. Zabývá se nejčastěji úzkostí, odcizeností člověka světu, osamocením nebo nejistotou.
- **Aktovka** – hra s jedním jednáním.
- **Monodrama** – divadelní výstup jednoho herce.

1.2 Próza a její žánry

Označení literárního žánru próza, pochází z latinského slova *prōsa* *ōrātiō* nebo-li řeč postupující, nevázaná, která hovoří nerýmovaně. Dá se tedy obecně říci, že próza je jakýkoli psaný text, který není ve verších, tedy formou psaného textu.

Základní stavební jednotkou prozaického díla je věta zapisovaná do řádek s logickou stavbou, připomínající přirozenou běžnou řeč. Vztahy slov ve větě jsou syntaktické, v souladu s gramatickými pravidly, pokud ovšem jejich porušování nebylo úmyslem autora (Leo Rosten – *Pan Kaplan má třídu rád*). Text je členěn do odstavců a kapitol.

Prozaické texty byly v počátcích literatury méně časté, jednalo se především o náboženská díla a historické texty, neboť vzdělání bylo výsadou kněží a vládnoucích vrstev. Zásadními milníky pro vývoj prózy byly zejména vynález knihtisku, který umožnil rozšíření literárních děl a zavádění všeobecné vzdělanosti od 18. století.

Próza bývá dle svého žánru dělena podle prostředí, do něhož je příběh umístěn, případně stylu, v němž je vyprávěn.

Žánry umělecké prozaické literatury:

- **humoristická próza** – bývá psána odlehčeným způsobem, má za úkol především pobavit, často bývá humor ovšem satirickým pohledem na určitou realitu.
- **dobrodružná próza** – mívá dramatický děj, nebezpečné situace, neočekávané zvraty. Některé druhy dobrodružné prózy si dle svého zaměření již vybudovaly názvy – robinsonády (dle Robinsona Crusoa), westerny (z divokého západu), indiánky.
- **detektivní próza** – obsahuje motiv zločinu, uzavřené prostředí a omezený počet postav.
- **hororová próza** – hrůzostrašný příběh často v tajemném prostředí, za magických okolností či se záhadnými bytostmi.
- **fantasy próza** – příběhy ve vymyšlených světech, jiných realitách.
- **utopie** – druh fantastické literatury, obraz vymyšlené země, často za účelem sociální kritiky.
- **science-fiction** – vědecko-fantastická literatura zobrazuje dosud nepoznanou realitu, často budoucnost, opírá se o technické vynálezy, experimenty.

Jednotlivé žánry se mohou zejména v dětské literatuře překrývat a doplňovat, nebývá proto jednoduché, zařadit je do určitého konkrétního proudu. Výjimkou proto nebývá humoristický příběh s detektivní zápletkou apod.

1.2.1 Příběhová próza pro děti

Příběhovou prózu pro děti můžeme v literatuře najít také pod pojmem dětská literatura, dětské čtení, dětské písemnictví.² Můžeme ji popsat jako literaturu záměrně věnovanou dětem, kterou zároveň děti přijímají jako svou

---

² ČEŇKOVÁ, J. et al. *Vývoj literatury pro děti a mládež a její žánrové struktury*. Portál, 2006, s.11.

četbu. V próze se nejčastěji jedná o zobrazení životního příběhu dětského hrdiny. Tato literární forma je velmi obtížná, neboť autor (zpravidla dospělý) musí dokázat respektovat věk, psychickou zralost dětského čtenáře a zároveň děti zaujmout, využít fantazii, humor nebo nadsázku. Orientovat se v zájmech dětí, jejich snech, přáních, realitě a starostech. Příběh musí být dětem blízký, má vycházet z jejich života, obsahuje prvky realismu, pohádek, dobrodružství, humoru, fantasy.

Příběhová próza pro děti je zaměřena na cílovou skupinu dětí mezi tři až šestnácti lety.³

„V LPDM (literatuře pro děti a mládež) lze rozlišit dva pojmy, které souvisejí s jejím vznikem:

- **Intencionální** literární díla jsou dětem a mládeži adresována tvůrci a jsou určována vnějšími atributy (podtitul, edice, nakladatelství).
- **Neintencionální** odnož představuje veškerou četbu dětí a mládeže, v níž se ocitají slovesné projevy (literární, školní četba – slabikáře a čítanky, časopisecké, divadelní, filmové texty), které si LPDM přisvojuje a které se tak podílejí na jejím neustálém kvantitativním růstu.“⁴

Příběhovou prózou ze života dětí můžeme obvykle zařadit mezi intencionální literární díla určená pro děti a mládež, je však možné najít také vhodná díla i v knihách pro dospělé. V současnosti se tak do oblasti literatury pro děti a mládež stále více prosazují tituly primárně určené starším dětem, mládeži a dospělým, které však děti vyhledávají a čtou. Příkladem může být autor J. R. R. Tolkien, v jehož románu zastupuje dětského hrdinu Frodo Pytlík, či povídka J. K. Šlejhara *Kuře melancholik* o chlapci Lojzíkovi, který žije po smrti matky sám s otcem na statku a v emotivně těžké situaci je kuře jediným tvorem, se kterým si rozumí.

---

³ ČENĚKOVÁ, J. et al. *Vývoj literatury pro děti a mládež a její žánrové struktury*. Portál, 2006, s.12.

⁴ ČENĚKOVÁ, J. et al. *Vývoj literatury pro děti a mládež a její žánrové struktury*. Portál, 2006, s.12

1.3 Čtenářská gramotnost

„Gramotnost znamená ovládnutí různých druhů komunikace za účelem začlenění jedince v dané společnosti, pro jeho uspokojivé konání a bytí ve prospěch svůj i druhých. Jedná se o schopnost, která mu umožní řešit proměnlivé problémy denního života. S ohledem na společensko-ekonomické podmínky dané společnosti jsou požadovány různé stupně a druhy gramotnosti. V moderních civilizacích zahrnuje gramotnost základní a vyšší stupně gramotnosti.“⁵

Jako obecnou gramotnost je možné vymezit umění číst, psát a někdy je uváděna také schopnost počítat. Negramotností je neovládání těchto dovedností, nebo jejich ovládání na tak nízké úrovni, že nemohou být použity v praxi. V dnešní době existuje však mnoho dalších dovedností, které se do obecné gramotnosti začínají počítat. Můžeme tak hovořit například o funkční gramotnosti. Jedná se o neschopnost adekvátně zpracovávat informace, zejména schopnost tyto informace vhodně využít. Hovoří se tak dnes o informační gramotnosti (schopnost vyhledat informaci, vybrat potřebnou informaci a efektivně ji využít), dokumentové gramotnosti (schopnost vyhledat a použít informace v oficiálních dokumentech), sociální gramotnosti (schopnost číst emoce, sociální chování) či čtenářské gramotnosti.

Čtenářská gramotnost je velmi důležitý pojem současnosti, neboť v době rostoucího příjmu informací je pro každého jedince zásadní, zda dokáže psanému textu porozumět, vybrat z něj důležité informace a pracovat s nimi. Tento závažný fenomén je definovaný i v Rámcově vzdělávacím programu, zabývají se jím také výzkumné aktivity. Za nejvýznamnější výzkumný projekt je možné uvést PISA (*Programme for International Student Assessment*) – OECD (*Organisation for Economic Co-operation and Development*) program pro mezinárodní hodnocení žáků. Tento mezinárodní výzkumný program se zaměřuje na čtenářskou, matematickou a přírodovědnou gramotnost patnáctiletých žáků. Cílem výzkumu tedy není pouze objem informací, kterými žáci disponují, ale také míra schopnosti své nabyté poznatky účelně využívat.

---

⁵ DOLEŽALOVÁ, J. *Funkční gramotnost – proměny a faktory gramotnosti ve vztazích a souvislostech*. Gaudeamus, 2005, s. 14.

Výzkum probíhal v tříletých cyklech (2000, 2003, 2006, 2009). Česká republika se zařadila do testování již v počátku výzkumu, čtenářská gramotnost se testovala především v roce 2009. Zjištěné výsledky jsou alarmující, neboť čeští žáci dosáhli v testu čtenářské gramotnosti pouze podprůměrných výsledků.⁶ Z výzkumu rovněž vyplynulo, že čeští žáci patří spolu s žáky dalších pěti zemí ke skupině, ve které došlo od roku 2000 k významnému zhoršení výsledků. Čeští žáci mají největší problémy s posuzováním obsahu a formy textu, o něco lepší jsou ve vyhledávání informací z textu a jejich zpracování, ovšem i v tom jsou podprůměrní. Smutné je rovněž zjištění, že pouze jedna třetina českých žáků ráda čte.

Ve výzkumu PISA byla čtenářská gramotnost zkoumána ze tří základních hledisek:

- čtenářské dovednosti – jsou zkoumány čtenářskými úkoly, jejich zvládnutím mají prokázat jejich získání.
- obsah čteného textu – vědomosti získané ze čteného textu potřebují pro vyřešení určených testových úloh.
- situace – účel textu jak si jej představoval autor.

Čtenářské dovednosti pak test rozděluje do pěti kategorií. Průměrnou úroveň byla zvolena úroveň číslo 3, kdy nižší číslo znamená horší úroveň čtenářské gramotnosti. Úroveň 1 je pak přiřazena žákům, jejichž výkon je velmi závažně rizikový, tito žáci jsou schopni řešit pouze nejjednodušší čtenářské úkoly, což je závažným problémem v dalším vzdělávání, neboť každý školní předmět se více či méně odehrává v souboru textů (učebnice, sešity, prezentace, odborná literatura). Uvedené úrovně se sledují při práci se souvislým a nesouvislým textem.

---

⁶ PISA 2009 – OECD *Program pro mezinárodní hodnocení žáků*. In *Mezinárodní projekty - PISA* [online]. Praha : UIV, 2010 [cit. 2011-11-17].

Zásadní kompetence žáků, které se sledují: ⁷

- **obecné porozumění** – zda jsou žáci schopni pochopit z textu hlavní myšlenku, či vyhledat určenou informaci,
- **získávání informací** – zda jsou žáci schopni sledovat logické a jazykové souvislosti a vyvodit z nich myšlenku či záměr autora,
- **vytvoření interpretace** – zda jsou žáci schopni vytvořit logický sled informací, rozpoznat skryté informace ukryté ve větách,
- **posouzení obsahu textu** – zda jsou žáci schopni vyhledat, interpretovat, posoudit skryté informace a pochopit psychologický či filozofický význam textu,
- **posouzení formy textu** – zda jsou žáci schopni analyzovat části textu, projevit vlastní názor, úsudek.

Výsledky uvedených výzkumů jsou velmi špatné z hlediska školní výuky, ale i dalšího formování každého jedince a v globálním smyslu celé naší společnosti. Čtenářská gramotnost ovšem není zcela v kompetenci základní školy, na její utváření působí mnoho dalších činitelů.

Vnitřní faktory ovlivňující čtenářskou gramotnost:

- **biologické faktory** – genetické predispozice, lehké mozkové dysfunkce, temperament, inteligence.
- **charakterová specifika** – vůle, motivační působení, zájem o nové informace, dovednosti používat čtenářské strategie.

Vnější faktory ovlivňující čtenářskou gramotnost:

- **rodina** – kvalita rodinných vztahů, mezilidské komunikace, interakce. Důležité je rovněž používání jazyka v rodině, děti s omezenou slovní zásobou mají později problémy se čtením i vyjadřováním (Bernsteinova teorie jazykových kódů). Velkou výhodou bývá vzor rodičů, četba dětem, rozhovory o tom, co čtou, darování knih.

---

⁷ PISA 2009 – OECD *Program pro mezinárodní hodnocení žáků*. In *Mezinárodní projekty - PISA* [online]. Praha : UIV, 2010 [cit. 2011-11-17].

- **škola** – funguje jako motivační činitel zejména prostřednictvím učitele, jeho pojetí výuky, používané metody. Dále je důležité učit děti práci s knihou, úkolovat četbou, provádět reflexi domácí četby, provozovat školní knihovny.
- **volnočasové aktivity** – především regulace času na sledování televize, počítače, respektive hraní počítačových her, neboť existují také knihy v elektronické podobě na internetových stránkách. Důležité je vést děti také k návštěvě veřejných knihoven, zde je však opět velký důraz na rodinu, případně školu.

Škola poskytuje žákům podnětné prostředí umožňující kvalitní a vyvážený rozvoj osobnosti. Školní výuka a především pak výuka čtení a literární výchovy přímo souvisí se čtenářskou gramotností žáků. Je důležité poskytovat žákům dostatek čtenářských příležitostí, vést k aktivní diskusi nad dílem, kritickému myšlení. Základem pak je výběr textů, které vzbudí zájem žáků a umožňují mnohostranné využití v projektovém, problémovém či programovém vyučování. Tyto požadavky naplňuje pro výuku žáků na prvním stupni základní školy především příběhová próza s dětským hrdinou, neboť nemívá náročné zpracování, témata se odvíjejí od běžného života žáků a umožňují tak diskusi nad jednotlivými kapitolami nebo tématy. Tato díla bývají psaná poutavou často humornou či dobrodružnou formou, která žáky zaujme a motivuje k další činnosti, ať se již jedná o čtení dalších knih, nebo výuku ostatních předmětů.

1.4 Rámcový vzdělávací program

Zásadní dokument, který ovlivňuje dění ve školách, tedy také čtenářskou gramotnost, je Rámcový vzdělávací program pro základní školu. Tento program se zabývá klíčovými kompetencemi nebo-li obecnými dovednostmi, kterými má žák disponovat po absolvování určitého vzdělanostního stupně.

Zákonem č.561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (Školský zákon), ze dne 24. září 2004, začala vláda reformu českého školství. V zákoně je ustanoveno, že ministerstvo vydá pro každý obor vzdělání v základním a středním vzdělávání a pro předškolní, základní umělecké a jazykové školy, rámcové vzdělávací programy. Tyto programy vymezují povinný obsah, rozsah a podmínky vzdělávání. Jsou závazné pro tvorbu školních vzdělávacích programů, hodnocení výsledků vzdělávání žáků, tvorbu a posuzování učebnic a učebních textů i pro stanovení výše přidělovaných finančních prostředků. Základní školy začaly s výukou podle vlastních školních vzdělávacích programů od 1. září 2007.

Školy si tedy nejprve musely vypracovat podle Rámcově vzdělávacího programu své Školní vzdělávací programy, které určují vzdělávání v jejich škole. Pedagogové měli vytvořit takový vzdělávací program, který bude přizpůsoben podmínkám školy, jejímu zaměření, zájmu žáků, požadavkům rodičů, složení pedagogického sboru apod. Rámcově vzdělávací program nově stanovuje cíle školního vzdělávání, mezi ně patří podněcování žáků k tvořivému myšlení, logickému uvažování, aktivnímu řešení problémů. Vzdělávání se již nemá orientovat pouze na paměťní (memorování informací), ale má zdůrazňovat dovednostní stránku žáka, schopnosti, rozvoj osobnosti, kreativitu a fantazii. Tomu odpovídá i výběr učiva.

Rámcově vzdělávací program stanovuje klíčové kompetence, tedy souhrn vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot důležitých pro osobní rozvoj žáků, které má žák v určité fázi vzdělávání mít. Kompetence k učení, k řešení problémů, sociální, komunikační, pracovní, občanské aj. Objevují se takové termíny, jako je schopnost formulovat své názory, sebeúcta, respekt, empatie, zodpovědnost, vnímání problémových situací, aktivní nacházení řešení aj. Základní škola má poskytnout opravdový základ pro další vzdělávání, ale i pro společenský život žáka. K dosahování těchto kompetencí jsou definovány cíle a průřezová témata, která se mají propojovat se vzdělávacím obsahem a tak se podílet na utváření a rozvíjení klíčových kompetencí. Průřezová témata jsou tedy různé aktuální problémy současnosti, které jsou promítnuty do výuky (Osobnostní a sociální výchova, Výchova

demokratického občana, Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech, Multikulturní výchova, Environmentální výchova a Mediální výchova).

Cílem školního vzdělávacího programu tedy není jen definovat pedagogům "kdy, kde, jak a co učit", ale s jejich pomocí vytvořit školní prostředí, které bude stimulovat, chránit a podporovat žáky. Má zajistit optimální vývoj každého dítě prostřednictvím výuky, tzn. brát ohled na jejich individuální možnosti a zároveň zvýšit nabídku povinně volitelných předmětů. Dále by měl vést k vědomému vytváření vstřícné atmosféry, která bude žáky motivovat ke studiu, práci a činnostem podle jejich zájmu. A tímto způsobem se bude pozitivně rozvíjet jejich osobnost a schopnosti. Musí být také samozřejmě pamatováno na žáky se speciálními potřebami a jejich podmínky ke studiu.

Čtenářská gramotnost z hlediska Rámcově vzdělávacího programu není pouze jednou z kompetencí základního vzdělávání, ale jedná se o naprosto klíčovou kompetenci, na jejímž úspěšném zvládnutí závisí zvládnutí prakticky všech dalších kompetencí. Jedná se zejména o kompetence k učení a řešení problémů jako je schopnost vyhledání, třídění a výběru informací, jejich pochopení, analýza, syntéza, komunikativní kompetence, schopnost vyjádřit svůj názor. Všechny tyto kompetence se řídí především porozuměním různým textům a schopnosti kvalitně komunikovat, což předpokládá velkou slovní zásobu, fantazii, kreativitu. Přestože rozvoj čtenářské gramotnosti nespadá pouze do vyučovacího předmětu Český jazyk, lze říci, že zejména v tomto předmětu se může čtenářská gramotnost plnohodnotně rozvíjet.

2 Historický vývoj dětské prózy

Zaměření literárního žánru na dítě jako cílovou skupinu můžeme najít v pohádkách, pověstech, báchorkách, které se předávaly ústní formou a často obsahovaly výchovný podtext, měly děti varovat před potencionálním nebezpečím (hejkal, čarodějnice, vodník).

Příběhová próza ze života dětí má zaujmout, pobavit. Tento literární žánr se objevuje relativně pozdě, neboť děti, které byly již natolik vzdělané, aby byly schopné číst, brala společnost jako malé dospělé a neuznávala jejich specifické zájmy nebo potřeby. Hlavní četbou vzdělaných dětí a mládeže byly didaktické a mravní texty obvykle s náboženskou tematikou. Za první literaturu směřovanou k dětem je možné uvést dílo Jana Amose Komenského *Svět v obrazech* nebo dílo Jana Hasištejnského z Lobkovic *Zpráva a naučení synu Jaroslavovi v tom, co činiti a co nechati*. Jako další můžeme zařadit dílo francouzského spisovatele François Fénelona *Příběhové Télémachu, syna Ulysova*, které obsahovalo výchovné texty a *Pohádky matky husy* Charlese Perraulta ze 17. století. Ch. Perraultova kniha je ještě navíc velice významnou pohádkovou knihou, díky níž se autorovi říkalo mistr pohádkář. Kniha *Pohádky matky husy* obsahovala dnes již klasické pohádky, které byly později často zpracovávány dalšími autory – například *Popelka*, *Červená karkulka*, *Šípková Růženka*, *Kocour v botách* aj.

Rozvoj literatury pro děti a mládež nastává postupně od 18. století, kdy Jean Jacques Rousseau pomohl změnit pohled na dítě. Poprvé hovoří o dětských právech, potřebách, o respektu k jeho individualitě. Zároveň v našich zemích byla Všeobecným školním řádem zaváděna všeobecná vzdělávací povinnost, čímž jsou položeny základy širší vzdělanosti obyvatelstva. Je tedy možné říci, že rozvoj prozaické literatury pro děti je spjat s osvětou a pedagogikou. Výchovné snahy filantropů tak často stály v popředí snah o vydávání dětských knih, zejména historického, cestopisného nebo mravního směru. Začínala se také objevovat literatura převyprávěná z antických či jiných světových spisů pro děti, například *Homérova Illias a Odyssea*, *Ezopovy bajky*,

Cervantesův *Don Quijote de la Mancha*, Defoeův *Robinson Crusoe* či Swiftovy *Gulliverovy cesty*.

Pokud 18. století začalo s rozvojem dětské prózy, pak 19. století již zanechalo velkou řadu významných děl od slavných autorů. Během tohoto století próza prodělává velké obsahové změny, většina děl není již zaměřena výhradně didakticky, nábožensky nebo morálně.

Z anglických autorů je možné jmenovat Charlese Dickense, který je dodnes považován za jednoho z největších romanopisců 19. století. Jeho romány jsou zcela prodchnuty tragickými osudy chudých dětí. Mezi nejvýznamnější romány s dětskou tematikou patří *Oliver Twist*, *David Copperfield*, *Malá Doritka*. Dalším významným anglickým spisovatelem byl Charles Lutwidge Dodgson uměleckým jménem Lewis Carroll. Jeho nejznámější knihy *Alenčina dobrodružství v říši divů*, *Za zrcadlem a co tam Alenka našla* a *Lovení Snárka* byly psány pro dívky, které znal a jim také napsal věnování. Jeho díla jsou dodnes velmi populární, zejména pro jemný humor, fantazii a úžasnou hravost textů. Z anglické dětské prózy je nutné neopomenout také dobrodružný román skotského spisovatele Roberta Louise Stevensona *Ostrov pokladů*, vyprávějící o chlapci, který se účastní plavby za pokladem. Stále populární je také *Knih džunglí* Josepha Rudyarda Kiplinga. Hlavním hrdinou jeho románu je chlapec Mauglí, který vyrůstal s divokými zvířaty. Román je zajímavý svou poetikou, vyznáním se k obdivu k přírodě, potřebě harmonie, souznění člověka s přírodou.

Ve francouzské literární tvorbě pro děti a mládež je neopomenutelnou postavou 19. století Jules Verne. Tento spisovatel je považován za jednoho ze zakladatelů vědeckofantastické literatury, někteří jej považují za vizionáře, vynálezce či dokonce proroka technického vývoje, neboť mnoho vědeckotechnických vynálezů popsal ve svých knihách dříve, než byly objeveny. Mezi dětskou prózu je možné zařadit například *Dva roky prázdnin*, *Děti kapitána Granta*, *Cesta do středu Země*, *Patnáctiletý kapitán*.

Německo obohatilo literární tvorbu především počiny bratrů Jacoba a Wilhelma Grimmů. Tito bratři sbírali lidovou slovesnost – pohádky, pověsti, písně, legendy, germánské mýty. Další motivy pochází z již zmiňované knihy

Pohádky matky husy Ch. Perraulta. Za povšimnutí stojí pohádka *Vnuk a děd*,⁸ která inspirovala Jana Neruda k napsání básně *Dědova mísa*. V interpretaci nacismu byla zase použita pohádka *O červené karkulce*, kdy byla jako symbol německého lidu Karkulka zachráněna před židovským zlým vlkem.

Ve výčtu dalších autorů nelze pominout mistra pohádkového vyprávění dánského prozaika Hanse Christiana Andersena, který mistrně propojoval lidové náměty s vlastními fantaziemi. Jeho sbírky pohádek se nazývají *Pohádky vyprávěné pro děti*, *Nové pohádky a povídky*, jsou charakteristické prolínáním všedního života a kouzelné atmosféry: *Císařovy nové šaty*, *Ošklivé káčátko*, *Malá mořská víla*, *Děvčátko se sirkami*, *Sněhová královna* a další.

Významným americkým autorem dětské prózy je Mark Twain vlastním jménem Samuel Langhorne Clemens. Tento spisovatel vytvořil dodnes populární fiktivní příběhy chlapeckých hrdinů, kteří s humorem zvládají obtížné životní situace v knihách *Dobrodružství Toma Sawyera* a *Dobrodružství Huckleberyho Fina*. Další dodnes populární dílo *Princ a Chud'as* je příběh dvou chlapců z naprosto odlišného prostředí, následníka anglického trůnu prince Edvarda a syna zloděje z chudinské čtvrti Toma Cantyho, kteří si díky shodě náhod vymění šaty a pak na vlastní kůži poznávají krásy i nebezpečí obou světů.

Českou autorkou snad nejčtenějšího díla naší literatury 19. století *Babičky* je Božena Němcová rodným jménem nejprve Barbora Novotná, později Panklová. Tato česká spisovatelka je za svůj přínos literatuře dodnes považována za zakladatelku novodobé české prózy. Realistický příběh o babičce a jejích vnoučatech zůstává dodnes čtivý a aktuální pro své poselství „dobrého člověka“. Z další autorčiny tvorby je možné určit dětem a mládeži ještě díla *Baruška*, *Divá Bára*, *O dvanácti měsíčkách*, *Neohrožený Mikeš* (zfilmována pod názvem *O statečném kováři*), *Slovenské pohádky a pověsti* či *Čertík*. Dalším českým autorem, který se zaměřoval převážně na pověsti, písně a pohádky byl Karel Jaromír Erben. Tento autor se zabýval sběrem ústní lidové slovesnosti, jeho vzorem byli bratři Grimmové. Jeho dílo se nazývá *České pohádky* a obsahuje stále znovu přepracovávané pohádky *O Zlatovlásce*, *Tři*

---

⁸ SOCHROVÁ, M. *Kompletní přehled české a slovenské literatury*. Fragment, 2007, s. 102.

zlaté vlasy děda Vševěda, Hrnečku vař!, Otesánek, Sněhurka, Pták Ohnivák a liška Ryška, Rozum a štěstí (zfilmováno pod názvem Nesmrtelná teta), *Dvojčata* (zfilmováno pod názvem Třetí princ) a mnohé další.

Přesto že při historickém přehledu dětské literatury nemůžeme hovořit přímo o příběhové próze s dětským hrdinou, řada titulů již prvky tohoto žánru obsahuje. Uvedená díla tak tvoří základní stavební kameny příběhové prózy ze života dětí, jak ji známe dnes.

2.1 Literatura pro děti a mládež ve 20. století

Ve dvacátém století zažívá literatura pro děti a mládež postupný rozkvět zejména v žánrové pestrosti. Je samozřejmě velice těžké oddělit jednotlivé žánry, neboť se v dílech překrývají a doplňují, uvedený výčet je tak pouze hrubý, orientační.

- **realistická próza** – dětské hrdinové se nacházejí v přirozeném prostředí města či vesnice. Jedná se například o dílo Jindřicha Šimona Baara *Hanýžka a Martínek*, románové dílo Josefa Věromíra Plevy nazvané *Malý Bobeš*, které popisuje životní osudy vesnické rodiny před první světovou válkou. Dílo bylo napsáno ve třicátých letech dvacátého století, je však možné zařadit jej do prvopočátků socialistického realismu, neboť hlavní hrdina prožívá nouzi, kterou sociálně a třídně hodnotí se svými vrstevníky. Toto zaměření zřejmě bylo také důvodem, proč toto dílo bylo až do devadesátých let povinnou školní literaturou. Dále je možné uvést čtyři díly *Pepánka nezdary*, napsané spisovatelem Frantou Županem, jež jsou popisovány jako „rodová kronika“, nebo „obrázky z venkovského života“.⁹ Pepánkův život je popisován způsobem dětem blízkým s tématy, která se jich mohla dotýkat: „Už je tomu skoro rok, co má Pepánek bratra Vojtíška. Že se jmenuje Vojtíšek, dozvěděli se teprv za několik dní po tom, co ho

---

⁹ ČENKOVÁ, J. et al. Vývoj literatury pro děti a mládež a její žánrové struktury. Praha, 2006, s. 34.

*bába přinesla. Jodaska totiž tam, kde ho brala, zapoměla se zeptat, jak mu říkájí.*¹⁰

Z dalších děl je vhodné zařadit především stále populárního *Školáka Káju Mařka* napsaného spisovatelkou Marií Černou, později provdanou Wágnerovou, píšící pod pseudonymem Felix Háj. Dílo vyšlo v sedmi dílech a mnoha dalších pokračováních. Popisuje dětství, mládí a dospívání chlapce, je protknuto křesťanským laděním, což bylo důsledkem jeho zákazu během komunistického režimu. Marie Černá je autorkou další velmi úspěšné knihy *Řídících Márinka*, která provází dětské hrdiny Márinku a Venu od první třídy do dvanácti let. Ze zahraniční literatury byla v komunistickém Československu oblíbená kniha ruského autora Jevgenije Švarce *Odvážná školačka*, která popisuje peripetie dívky nastupující do první třídy a série knih švédské autorky Astrid Lingrenové *Děti z Bullerbynu* o osadě složené ze tří domů, jejichž děti se kamarádí a zažívají společně různá dobrodružství.

Další významný autor literatury pro děti Václav Čtvrtek psal zejména pohádky a pohádkové příběhy. Příběhová próza ze života dětí se zrcadlí v knihách *My tři a pes z Pětipes*, *Čtyři Berberkos* a *Lenka a dva kluci*. Za zmínku stojí také dílo Eduarda Petišky *Anička malířka* ze života malé dívky. Významný český autor literatury pro děti Bohumil Říha, který pracoval také na čítankách, učebních textech i na ceněné Dětské encyklopedii, je v příběhové próze s dětským hrdinou snad nejvíce oceňovaný za knihy *Honzíkova cesta*, *O letadélku Káněti*, *Divoký koník Ryn*, *Jak jel Vítek do Prahy* a *Adam a Otka*. Říhovy knihy typické milým příběhem a lehce dobrodružným nádechem jsou vhodné i pro nejmenší žáky.

- **humoristická próza** – Eduard Bass vlastním jménem Eduard Schmidt, český spisovatel, novinář a textař proslul zejména humoristickým příběhem otce a jedenácti synů nazvaným *Klapzubova jedenáctka*. Tito chlapi vytvoří neporazitelný fotbalový tým. Jedná se o knihu určenou

---

¹⁰ ŽUPAN, F. Pepánek nezdara. Praha, 1957, s.14.

dětem, mládeži i dospělým, neboť obsahuje i dnes aktuální témata etiky a sportu. Francouz René Goscinny napsal knihy o příbězích malého chlapce Mikuláše, který je vypravěčem v knihách *Malý Mikuláš*, *Mikulášovy přestávky*, *Mikulášovy prázdniny*, *Mikuláš a jeho přátelé*, *Mikulášovy průšvihy*, *Nové Mikulášovy patálie* a další. Goscinny je v současnosti známý především díky filmové adaptaci knihy s názvem *Mikulášovi patálie*, rovněž je spisovatelem a scénáristou stále oblíbených kreslených seriálů s postavou Asterixe. Český spisovatel, humorista a novinář Karel Poláček vytvořil humoristický román *Bylo nás pět*, kde popsal své vzpomínky z dětství v Rychnově nad Kněžnou. Kniha je volným sledem jednotlivých příhod a dobrodružství party chlapců Čeňka Jirskáka, Antonína Bejvala, Edy Kemlinka a Pepy Zilvara z chudobince. Román vyšel až po smrti spisovatele, ale dodnes je populární také díky zfilmování šestidílného televizního seriálu.

Současným autorem humoristické prózy pro děti je například Jiří Kahoun se svou knihou *Školník Kulda je jednička*, která líčí příběhy party kluků a neustále „nabručeného“ školníka.

- **detektivní próza** – Vojtěch Steklač napsal detektivní knihy pro děti *Žlutý Robert*, *Dvojčata v akci*. Dále ovšem napsal také mnoho oblíbených knih pro děti a mládež o partě dětí z Holešovic *Boříkovi lapálie*, *Pekelná třída*, *Bohoušek a spol.*, *Mirek a spol.*, *Jak jsme udělali ohňostroj*, *Jak jsme se učili slušně nadávat*, *Pekelná třída řádí* a další. Dalším významným autorem je německý spisovatel Erich Kästner, který napsal knihy s detektivní zápletkou pro děti *Emil a detektivové*, *Emil a tři dvojčata*. Tyto knihy jsou dějově zasazeny do Berlína počátku třicátých let. V první knize Emil s kamarády řeší příběh ukradených marek ve vlaku, druhá kniha je pokračováním. Kästner je také autorem velmi známého díla *Luisa a Lotka* o záměně podobných děvčátek, které bylo součástí povinné literatury v osmdesátých letech dvacátého století.
- **science fiction** – Kir Bulyčov napsal pro svou jedenáctiletou dceru Alenku, pojmenovanou podle Alenky z románů Lewise Carrolla, sci-fi

příběhy *Alenka z planety Země*, *Alenčiny narozeniny*, *Milión Alenčinyých dobrodružství*. První vydání vycházely na pokračování v Ohníčku. Příběhy popisují Alenku, která létá na kosmické lodi se svým otcem a prožívá různá dobrodružství detektivního charakteru.

- **utopie** - Gerald Durrell v knize *Mluvicí balík* vypráví o třech dětech na prázdninách, které potkávají tajuplného Papoucha a jeho přítelkyni pavoučici. Ti je zavedou na pomoc do kouzelné země Mytologie, která je plná neuvěřitelných zvířat, rostlin a kouzel. Gerald Durrell napsal také *Oslí spiknutí*, kde hlavními hrdiny jsou dvě anglické děti na pobřeží Jónského moře a mnoho skvělých knih pro mládež a dospělé.

Počátky 20. století v příběhové próze s dětským hrdinou byly charakteristické popisem sociální pozice a psychických stavů dítěte (K. Půlpán: *Bez maminky*, *Chudé děti*, J. Sulík, R. Svobodová). Objevuje se však také dětský hrdina, který prožívá humorné situace (F. Župan: *Pepánek nezdara*) a dobrodružství (J. Foglar: *Rychlé šípy*, *Hoši od Bobří řeky*, *Chata v Jezerní kotlině*, *Záhada hlavolamu*). Prózu s dětským hrdinou v druhé polovině dvacátého století ovlivňuje především politická situace naší republiky, prosazuje se tak socialistický realismus (J. V. Pleva: *Malý Bobeš*, M. Majerová: *Robinsonka*, *Rudá vlčata*, *Bruno*, *čili dobrodružství německého hochy na české vesnici*). Díla autorů, která z ideových důvodů nevyhovovala (J. Foglar: *Hoši od Bobří řeky*, A. Kutinová: *Gabra a Málinka*, F. Háj: *Kája Mařík*), nemohla vycházet ve státních nakladatelstvích. Existovalo samozřejmě velké množství osvícených pedagogů, kteří si vždy našli způsob, jak dětem představit další zajímavou a krásnou literaturu. Politická situace sice ovlivnila vydávání knih určitých autorů, nezaznamenala však tak zásadní omezení jako literatura určená pro dospělé.

Od devadesátých let dvacátého století v našich zemích přibývá prózy s dětským hrdinou z různých států, zejména z Rakouska, Německa, Anglie či Spojených států. Do popředí vstupuje vliv postmoderny a pod jejím vlivem se stále více zesiluje přesah do transcendentna, nebo u mladších dětí do pohádek. Často se tak můžeme setkat s prolínáním reality a imaginace – příkladem může

být sedmidílný román J. K. Rowlingové o kouzelnickém sirotkovi *Harry Potterovi* či Josteina Gaardera *Tajemství karet*, *Žabí zámek*. Objevují se také knihy zpracovávající témata jako smrt (J. Gaarder: *Jako v zrcadle, jen v hádance*), zdravotní postižení (M. Drijverová: *Domov pro Martány*), multikulturalita a předsudky (I. Březinová: *Začarovaná třída*).

3 Pojetí primární literární výchovy na 1. stupni ZŠ z aspektu požadavku Rámcového vzdělávacího programu

3.1 Význam literární výchovy z hlediska Rámcového vzdělávacího programu

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání zdůrazňuje význam klíčových kompetencí, jejich provázanost se vzdělávacím obsahem a dále i s praktickým životem. Kompetence, které očekáváme, že žák získá, jsou tak zásadním prvkem při formování pojetí každého předmětu, tedy i literární výchovy. Pedagog vstupuje do programu, kde má předdefinovanou očekávanou úroveň vzdělání v každé etapě, vzdělávací obsah a úroveň klíčových kompetencí, jíž by měli žáci dosáhnout. Realizaci vzdělávacího programu však rámcový program ponechává na daném učiteli, převážně na něm pak záleží, jak přistoupí k vzdělávacímu obsahu, jeho propojování s dalšími předměty, jaké zvolí postupy, metody a formy vzdělávání.

Zásadní vzdělávací oblastí rámcového programu je *Jazyk a jazyková komunikace*, neboť úroveň jazykové kultury patří k podstatným znakům všeobecné vyspělosti absolventa základního vzdělávání.¹¹ Tato vzdělávací oblast je na prvním stupni základní školy realizována prostřednictvím předmětu Český jazyk, který obsahuje komunikační a slohovou výchovu, čtení a literární výchovu, psaní a jazykovou výchovu.

Rozvoj komunikačních kompetencí je považován za zásadní, neboť významným způsobem ovlivňuje učení a výchovu během celého vzdělávacího procesu, také u ostatních vyučovacích předmětů, při získávání dalších kompetencí i v celém dalším životě žáka. První léta školní docházky jsou zásadně důležitá pro celkový rozvoj žáka. Během těchto let žák velice rozvíjí a

---

¹¹ *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. [online]. Praha, 2007, s. 18. [cit. 2012-02-19]. Dostupné z WWW:<http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVPZV_2007-07.pdf>.

zdokonaluje své jazykové kompetence, roste počet slov, která používá, nebo jim alespoň rozumí.

„Příhoda uvádí studii Divokého o průměrném počtu osvojených slov:

děti 7 leté znají průměrně 18 633 slov,

děti 11 leté znají průměrně 26 468 slov,

děti 15 leté znají průměrně 30 263 slov.“¹²

V této době se rozvíjí celá oblast prožívání a chování. Dítě se začíná vyjadřovat v delších větách, složitějších souvětích apod. Tento rozvoj, samozřejmě spolu s ostatními faktory (rozvoj motoriky, smyslového vnímání aj.) je předpokladem úspěšného školního učení. Opíráním se o stále kvalitnější komunikační dovednosti tedy získává proces učení nový rozměr. Žák se již dovede soustředit na více aspektů učební látky, začíná využívat různé záměrné paměťové strategie (např. strategie opakování, mnemotechnických pomůcek, logické organizace učiva aj.).

Komunikace je jedním ze základních předpokladů pro úspěšnou adaptaci dítěte na školní prostředí. Pokud žák dobře nerozumí sdělení učitele, těžko se orientuje, často i chová neodpovídajícím způsobem. Zejména mladší žáci nedokáží udržet pozornost, začínají vyrušovat, hrát si, nebo zlobit. Žák pak nestačí vstřebávat probíranou látku, nestačí tempu výuky a následně se prohlubují nedostatky i v ostatních znalostech. Obzvláště dnešní výuka klade poměrně vysoké nároky na pozornost a rozumovou vyspělost žáků. Nedostatky v komunikaci mezi učitelem a žákem se projevují také v hodnocení. Žák, který nedisponuje správnými řečovými dovednostmi, nedokáže porozumět myšlenkám, látce, nebo dotazům pedagoga, ani vhodně formulovat své názory (pro okolí pak vzbuzuje dojem, že informace nezná, nebo jim nerozumí). Při špatném řečovém projevu žáka může totiž nastat situace obav nebo zesměšnění pro nepochopení obsahu sdělení, nebo neschopnost správně se vyjádřit.

---

¹² PŘÍHODA, V. In LANGMEIER, J.; KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*. Praha, 1998. s. 120.

Jakákoli porucha nebo nedostatečnost v komunikačním projevu mění nejenom vztah žáka a učitele, ale také postavení dítěte v sociální skupině vrstevníků. Je zhoršená již samotná akceptace takového žáka, ale také další sociální vztahy. Takovýto žák bývá často izolovaný. Hodnocení okolí také velkou měrou přispívá k negativnímu sebehodnocení dítěte a může vyvolávat frustraci a následné reakce na ni, které vedou ke zhoršení již tak špatné situace:

Agrese – bývá obrácena proti náhradním subjektům.

Regrese – návrat jakoby zpět ve vývoji.

Apatie, rezignace – ztráta zájmu, poddání se osudu.

Projekce – viny a zodpovědnosti do druhých.

Vytěsnění, potlačení – nápadná zapomnětlivost, zmatek.

Únik – například do nemoci, ze školy apod.

Řečový projev a komunikační dovednosti vůbec byly vždy vysoce ceněny a cíleně rozvíjeny již ve starém Římě. Výchovný systém Říma měl na svou dobu poměrně dobrou úroveň, byl výtvozem soukromé iniciativy nezávislé na státním organismu. Existovali tu bohaté knihovny se studovny. Běžným zvykem mladých autorů bylo seznamování veřejnosti se svými knihami prostřednictvím veřejného předčítání. Mladí lidé se často scházeli a diskutovali o různých tématech, učili se v tzv. gramatických, nebo rétorických školách. Velmi oblíbení byli také soukromí učitelé řečnictví. Žáci dostávali filosofická témata, problémy, jež měli v řečnických cvičeních řešit. Je samozřejmě také pravdou, že existovali ustálené úlohy a taktéž tradiční řešení, která žáci s úspěchem dokola opakovali, aniž si museli příliš lámat hlavu nad novým řešením. Dokonce samo řečnictví bylo později dovedeno sofistů až do absurdna, jakéhosi mluvení pro mluvení. Přesto úspěšné zvládnutí trivia (gramatika, rétorika a dialektika) bylo dlouho považováno za základ pro postup k výuce dalších předmětů, např. matematiky, geometrie, logiky, ale také filosofie, etiky či prostým hovorům o ctnosti a morálce.

Výchovné ovlivňování (rozvíjení a obohacování) komunikačních dovedností u dětí bývalo dříve doménou rodiny, která dodává podnětnou atmosféru a vhodné klima pro rozvoj schopností. Z hlediska vývoje člověka je

rodina prvotním sociálním prostředím, kde se odehrávají počátky sociální interakce. Minimum komunikace, či nevhodná komunikace, a s tím spojený nedostatek řečových kompetencí není možné plně nahradit, lze jej však částečně kompenzovat v předškolním, nebo mladším školním věku. Pro vady řeči již na mnohých základních školách existují logopedické poradny, je však důležité dbát také na rozvoj slovní zásoby a schopnost aktivně ji používat, dokázat vést diskusi a obhájit svůj názor. Umět se prezentovat, ale i vysvětlit, či poučit ostatní. Mít všeobecný přehled o dění ve společnosti, rozvíjet tvořivost, fantazii, estetické cítění, ale také třeba budovat kvalitní žebříček morálních hodnot.

Rámcový vzdělávací program hovoří o literární výchově jako o rozhodující oblasti ve výchovně vzdělávacím procesu a možnosti posilování důležitých schopností a dovedností. Právě vztah k literatuře a důraz na její kvalitu může přispět ke kvalitě budoucích občanů společnosti, tedy i ke kvalitě společnosti celé. A právě próza ze života dětí patří k nejzákladnějším dílům využitelným pro literární výchovu žáků na prvním stupni základní školy, neboť umožňují snadné pochopení díla, ztotožnění se s hrdinou (případně hrdiny), mívají pro dítě poutavý děj a umožňují tak formování motivace, zájmu o literaturu i další předměty nenásilnou formou.

3.2 Pojetí literární výchovy v Rámcově vzdělávacím programu

Literární výchova je na prvním stupni základní školy realizována prostřednictvím vzdělávacího oboru Český jazyk. Tento obor je koncipován jako komplexní a jeho součástí jsou složky:¹³

- **Jazyková výchova** – vede žáky k osvojování spisovného českého jazyka, rozeznávání jeho forem, rozvíjí logické myšlení i další myšlenkové postupy.

---

¹³ *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. [online]. Praha, 2007, s. 18. [cit. 2012-02-19]. Dostupné z WWW:<http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVPZV_2007-07.pdf>.

- **Komunikační a slohová výchova** – učí žáky vnímat jazyková sdělení a chápat jejich význam. Kultivovaně psát, písemně vyjádřit svou myšlenku, kriticky myslet, slovně vyjádřit a obhájit své myšlenky na základě přečteného či slyšeného textu.
- **Literární výchova** – umožňuje žákům poznávání základních literárních druhů, učí je vnímat jejich specifické znaky. Zabývá se záměry autorů literárních děl, rozvíjí schopnost žáka utvořit si a dokázat formulovat vlastní názor na přečtené dílo. Prostřednictvím vhodné četby získávají žáci základní čtenářské návyky, schopnosti kreativity, interpretace a reprodukce literárního textu. Literární výchova však dokáže mnohem víc, umožňuje žákům poznávat a prožívat literární díla takovým způsobem, který může pozitivně ovlivnit jejich postoje, hodnotové orientace na celý život. Literární výchova tedy žákovi zprostředkovává nejen bohatost a krásu mateřského jazyka, seznamuje žáky s literárními žánry s konkrétními literárními díly, ale jejím prostřednictvím dochází k formování harmonické osobnosti žáka.

Cílové zaměření vzdělávací oblasti:¹⁴

„Vzdělávání v dané vzdělávací oblasti směřuje k utváření a rozvíjení klíčových kompetencí tím, že vede žáka k:

- *chápaní jazyka jako svébytného historického jevu, v němž se odráží historický a kulturní vývoj národa, a tedy jako důležitého sjednocujícího činitele národního společenství a jako důležitého a nezbytného nástroje celoživotního vzdělávání,*
- *rozvíjení pozitivního vztahu k mateřskému jazyku a jeho chápaní jako potenciálního zdroje pro rozvoj osobního i kulturního bohatství,*
- *vnímání a postupnému osvojování jazyka jako bohatého mnohotvárného prostředku k získávání a předávání informací, k vyjádření jeho potřeb i prožitků a ke sdělování názorů,*

---

¹⁴ *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání.* [online]. Praha, 2007, s. 19. [cit. 2012-02-19]. Dostupné z WWW:<http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVPZV_2007-07.pdf>.

- *zvládnutí běžných pravidel mezilidské komunikace daného kulturního prostředí a rozvíjení pozitivního vztahu k jazyku v rámci interkulturní komunikace,*
- *samostatnému získávání informací z různých zdrojů a k zvládnutí práce s jazykovými a literárními prameny i s texty různého zaměření,*
- *získávání sebedůvěry při vystupování na veřejnosti a ke kultivovanému projevu jako prostředku prosazení sebe sama,*
- *individuálnímu prožívání slovesného uměleckého díla, ke sdílení čtenářských zážitků, k rozvíjení pozitivního vztahu k literatuře i k dalším druhům umění založených na uměleckém textu a k rozvíjení emocionálního a estetického vnímání.“*

Rámcový vzdělávací program u literatury uvádí očekávané výstupy za první a druhé období prvního stupně. Prvním obdobím je první až třetí třída základní školy, druhým obdobím je čtvrtá a pátá třída. Rozdělení na očekávané výstupy pro dvě období mají umožnit pedagogům osvobodit se od striktního nastavení předepsaného učiva a dát jim větší prostor pro uplatnění své vlastní osobnosti v daném předmětu, tvořivosti, aktivity a zájmu. Neboť právě angažovaný pedagog dokáže zaujmout také žáky pro svůj obor.

Literární výchova má vést žáka tak, aby byl na konci prvního období schopen čtení textu přiměřeného svému věku, pamětního přednesu literárních textů, vyjádření svých pocitů z přečteného textu. Tyto dovednosti přispívají ke kvalitnímu osvojení mateřského jazyka, které je cestou k dorozumívání a poznávání, a tedy i předpokladem pro další úspěšné vzdělávání.

Žák by měl dokázat rozeznat poezii a prózu, fantazii (pohádku) v literární tvorbě. Chápat jednotlivosti v textu i obsah textu jako celek, vnímat sdělení, rozlišovat jednotlivé druhy a vnímat rozdíly ve společnosti i společnost jako celek.

Kromě těchto výstupů požadovaných Rámcovým vzdělávacím programem literární výchova umožňuje kvalitnější výkon i dalším částem dané vzdělávací oblasti. Komunikační a slohová výchova má v očekávaných výstupech, kterými jsou čtení s porozuměním, pečlivá výslovnost, vhodné

tempo řeči či dovednost sestavit na základě vlastních zážitků krátký mluvený projev. Jazyková výchova má vést žáka ke správnému užívání gramatických tvarů, spojovat věty do souvětí a chápat nadřazenost, podřazenost či příbuznost slov. Kvalitní literární výchova tak může přímo ovlivnit výsledky celé vzdělávací oblasti Jazyk a jazyková komunikace. Prolíná se do dalších oblastí a průřezových témat, kterými jsou Člověk a jeho svět, Informační a komunikační technologie, Člověk a společnost, Člověk a příroda a další.

Významným prvkem literární výchovy v rámci vzdělávacího programu je jeho provázanost. V první řadě se jedná o provázanost s dalšími složkami oboru Český jazyk a literatura tedy výchovy komunikační a jazykové, neboť právě to umožňuje vyšší efektivitu výuky. Pedagog pak může vést žáky k praktickému ovládnutí češtiny založené na aktivní znalosti jazyka a připravenosti za základní komunikační situace.

Literární výchova nemůže být založena na pouhém čtení literárních textů, ale na tvořivé komunikaci spojené s literaturou. Žáci mají zdokonalovat své čtenářské schopnosti a být vedeni k aktivnímu porozumění textu, jeho smyslovému vnímání, uchopení a následné interpretaci. Žák by měl dokázat díky hodinám literární výchovy chápat vztahy a souvislosti z literatury a tedy i běžného života, dokázat uchopit problém a podívat se na něj z různých hledisek. V současném pojetí literární výchovy již není pedagog striktně vázán pouze předepsaným učivem a dostává tak možnost pro uplatnění své představy, může využívat učební texty i alternativní učebnice či nalézat aktivní a tvořivé metody, které pozvednou výuku literární výchovy na vyšší úroveň (viz kapitola 6).

Literární výchova je jednou z nejdůležitějších součástí vzdělávacího procesu, neboť nezprostředkovává pouze soubor informací, ale umožňuje osobnostní rozvoj žáka a vybavuje jej tak lépe nejen pro vzdělávací dráhu, ale může zkvalitnit celý jeho další život. Budeme-li se držet očekávaných výstupů rámcového programu, můžeme říci, že literární výchova ovlivňuje kompetence k učení (žák vyhledává literaturu, formuluje hlavní myšlenky textu), kompetence k řešení problémů (žák porovnává různá ztvárnění téhož námětu), kompetence sociální a personální (zapojují se do diskuse, řídí je, argumentují),

kompetence komunikativní (vhodné a nevhodné způsoby komunikace, způsoby vyjadřování, stylistika, formy), kompetence občanské (aktuální témata z běžného života, historie, rizika současnosti pro budoucnost), kompetence pracovní (viz kapitola 6).

Cílem literární výchovy není pouze čtení, naslouchání, mluvený projev či písemný projev, ale především celkový osobnostní rozvoj žáka. Podaří-li se vzbudit v žákovi zájem o literaturu, vzdělávací proces a sebevzdělávání, pak literární výchova může být klenotem celého školského systému.

4 Vybraní autoři a zmapování příběhové prózy ze života dětí využitelné v literární výchově na 1. stupni ZŠ

V současnosti je při výběru literárních děl na prvním stupni základní školy ponechána pedagogům poměrně značná volnost, ve srovnání s pevně určenými osnovami v minulých letech. Pedagogové tak mohou využívat vlastní invenci, nemusejí zůstat pouze u textů v čítankách. V následujícím výčtu byli vybráni současní čeští autoři, kteří napsali kvalitní příběhovou prózu ze života dětí, využitelnou při výuce literatury na prvním stupni základní školy.

Vybraní autoři:

Eva Bernadinová (*1935) česká prozaička, autorka projektu Book handicap. Dílo *Kluci, holky a Stodůlky* bylo často využíváno při literární výchově na prvním stupni základní školy, zajímavé pro výuku jsou však také knihy *Děti na vodě* (prázdninový příběh party dětí) a *Ahoj bráško!* (pohled na emocionální situaci rodiny, která se změní narozením nevidomého dítěte). Autorka se ve svých dílech věnuje složitým tématům handicapu a společnosti, náboženství, výchovy a identity.

Ilna Borská (1928 – 2007) česká prozaička. V knihách pro mladší školní věk rozvíjí dobrodružné situace obvykle o prázdninách, příkladem mohou být knihy *Mirka s Jirkou a cihlový kluk* nebo *Dvě čárky za prázdniny*. V knize *Mirka s Jirkou sami doma* vypráví o potížích dvou malých sourozenců, kteří jsou doma bez rodičů a musí sami hospodařit. Knihy jsou psané čtivou, nenáročnou formou, ale se zajímavými tématy, je tedy možné jejich využití již od první třídy.

Petra Braunová (*1967) česká spisovatelka píšící knihy pro děti i dospělé. Pro výuku čtení nejmladších žáků jsou velmi zajímavé knihy z edice První čtení *Rošířák Oliver*, *Kuba nechce číst* a *Jak se Vojta ztratil*. Velmi zajímavá je kniha

Nejhorší den v životě třetáka Filipa L., která vypráví příběh o devítiletém chlapci Filipovi. Ten se stane příčinou srážky nákladního auta s třináctiletou Monikou. Kniha popisuje těžký den pro Filipa, Moniku i pana řidiče, poukazuje na propojení našeho života s životy jiných. Příběh *Ema a kouzelná kniha* je pohádkovým příběhem o děvčátku, které vidí víly. Kniha je plná fantazie, touhy po neznámu o možnosti přemístit se do jiné dimenze, kde se mohou splnit lidská přání a trápení nebolí.

Ilna Březinová (*1964) spisovatelka, která pro školní děti napsala celou řadu knih, z nichž se příběhům ze života dětí věnuje v těchto knihách: *Adélka a zlobidýlko*, *Bramborová Bára*, *Dárek pro Sáru*, *Eliáš a liška*, *Kluk a pes*, *Lentilka pro dědu Edu*, *Lucka Luciperka*, *Mít tak psa*, *Věra*, *Nika a sedm babiček*, *Začarovaná třída* a další. Oceněna byla za knihy *O kočce Kačce*, *Trosečníci*, *Jmenuji se Ester*, *Jmenuji se Alice*, *Jmenuji se Martina*. Dále získala výroční cenu nakladatelství Albatros a dětskou cenu „Rytíř krásného slova“. Březinová píše často o tématech, kterým se mnozí autoři vyhýbají, a to formou oceňovanou především pedagogy. Příkladem může být aktuální multikulturní téma *Začarované třídy*, kterou změní příchod tří nových spolužáků romského původu, kteří jsou kouzelníci či téma neúplných rodin z pohledu dvou malých dívek *Věra*, *Nika a sedm babiček*. Próza *Lentilka pro dědu Edu* citlivě zachycuje dětskýma očima problematiku Alzheimerovy nemoci u prarodičů. Dítě vnímá nemoc blízké osoby, její proměny, ale také sociální dopady nemoci, s nimiž se musí vyrovnat.

Hana Doskočilová (*1936) – všestranná spisovatelka známá především díky svým scénářům k animovaným filmům o Krtkovi, Vodníku Česílkovi a Makové panence, se zabývala především právě literární tvorbou pro děti. Za knihu *Eliška a táta Král* získala ocenění Nejlepší kniha roku 1977, dále získala Zlatou stuhu za knihu *O Mámě Romě a romském pánbíčkovi*, cenu knihovníků za knihu *Když velcí byli kluci*. Za zmínku z pedagogického hlediska stojí dále především dílo *My a myš*, které popisuje problémy vícegeneračního soužití v panelovém domě.

Martina Drijverová (*1951) prozaička, dramatička a scénáristka napsala pro děti především knihy *Kamarádi z velké dálky*, *Táta k příštím Vánocům*, *Táta pro radost i pro zlost*, *Zlobilky*, *Sísa Kyselá*, *Domov pro Marťany* a mnohé další. Mnoho jejích povídek vyšlo v časopisech pro děti, rozhlase i televizi. Její díla jsou psychologicky zaměřena na vztahové problémy hlavních hrdinů především v rodině a kruhu přátel. Velmi přínosnou je kniha *Domov pro Marťany*, kde desetiletá hrdinka popisuje svébytným stylem soužití s mladším bratrem trpícím Downovým syndromem, nebojí se odhalit nepříjemné emoce dítěte i reakce okolí.

Olga Hejrná (*1928) akademická sochařka a spisovatelka výhradně knih pro děti, přispívala do různých dětských časopisů (například *Mateřídouška*, *Ohníček*, *Sluníčko*, *Pionýr* nebo *Zlatý máj*). Za zmínku stojí především pohádky, které jsou založeny na principu dětské hry a umožňují tak široké využití při vyučování u nejmladších žáků (*Povídám ti...*, *Kouzelník Mařenka*). Příběhová próza ze života dětí je obsahem knih *Bubínek ze skla*, *Terinka a Petrklíč*. Také v knize *Jozefinka* realisticky popisuje životní problémy, kterými děti procházejí, například rozvod rodičů a nutnost akceptovat jejich nové partnery. V těchto prózách stojí na straně dítěte, morálních hodnot a snahy o sebepoznání. V knihách je patrná snaha k harmonickému vyústění.

Ota Hofman (1928 – 1989) autor filmových a televizních scénářů, dětských knih. Podle scénáře *Chobotnice z Čertovky* byl natočen dětský seriál. Zfilmována je také jeho kniha o městské holčičce *Lucie, postrach ulice*.

Eliška Horelová (*1925) česká prozaička psychologických románů pro mládež. Z tvorby pro děti je možné uvést knihy *Tománek je rád na světě*, *Tománek ve škole*. Tyto knihy pro nejmladší školáky, neboť jim pomohou vysvětlit školní povinnosti, uvést do kolektivu. *Šťěstí má jméno Jonáš* je kniha o dívce, která si nejvíce ze všeho přeje psa. Tatínek je ovšem velice přísný a psa dívce nedovolí, domluví se tedy s kamarády ve škole, že si psa nechají.

Autorka velmi věrně vykresluje psychologické stavy, které jsou dětem vlastní, s pozitivním poselstvím.

Svatopluk Hrnčíř (*1926) český spisovatel písíci především pro děti. Spoluzakládal dětský časopis Ohníček, jeho knihy často ilustroval Adolf Born. *Osada na konci světa, Sedm sněhuláků a jiné případy pro začínající detektivy, Příběh osmého trpaslíka, Vynálezy pana Semtamůka*. Jedná se vesměs o dobrodružnou literaturu, která děti zaujme, rovněž je velmi dobře využitelná v projektovém vyučování.

Jan Jílek (1933 – 2011) český dramatik, spisovatel a scénárista. Psal humoristické příběhy plné groteskních situací, ale také napětí a dobrodružství například *Mimozemšťanů je čím dál víc* nebo *Mám talent na buben*. Tyto knížky mohou v dětech vzbudit zájem o četbu svou fantazií a humorem.

Daniela Krolupperová (*1969) autorka knih pro děti a překladatelka získala za své práce Cenu knihovníků, nakladatelskou cenu nakladatelství Mladá fronta a třikrát Cenu učitelů za přínos k rozvoji dětského čtenářství. *Zuzanka, Zuzanka a jezeček, Josífkův pekelný týden a Sedmilhář Josífek* jsou knížky určené především nejmenším čtenářům. *Tygrí trápení* je příběh dvojčat Pavla a Lenky, kteří navštěvují svou maminku pracující v zoologické zahradě. Jednoho dne se stane malým tygríkům nehoda, když se poraní o střepy láhve, kterou zahodil návštěvník ZOO. Další příhody zažívají se sestřenicí Sylvou a potulným psem. Knížka je dobrodružná, zajímavá pro malé i větší čtenáře, nenáročným způsobem hovoří o odpovědnosti a toleranci.

Marka Míková (*1959) vlastním jménem Marie Horáková je česká zpěvačka, herečka, režisérka, moderátorka, hudební skladatelka a autorka příběhové prózy pro děti *Roches a Bžunda a Knihafoss* (spojením textu s ilustracemi Darji Bogdanové-Čančíkové vznikla kniha v současné dětské literatuře naprosto ojedinělá). Kniha s netradičním názvem *JO537* vypráví o chlapci Josefovi, který žije na pražském sídlišti a prožívá pozoruhodné příhody. Všechny

autorčiny knihy se vyznačují strhující fantazií, dobrodružstvím a netradičním stylem.

Ivana Peroutková (*1960) česká spisovatelka, která se v příběhové próze ze života dětí zaměřuje především na dívky ve své tetralogii *Anička u moře*, *Anička na horách*, *Anička ve městě*, *Anička a její kamarádky*. Knihy popisují dobrodružství Aničky, která si své zážitky zapisuje do deníku. Zajímavá je i kniha s chlapeckým hrdinou *Kouzelné dobrodružství s papouškem Žakem*. Jedná se o dobrodružnou povídku pro nejmenší čtenáře. Vypráví o Mildovi, který zůstane sám doma, prohlíží si v atlasu Tanzánii a najednou se v ní ocitne, musí překonávat různé nástrahy, prožívá napínavé situace a najde si i kamarádka.

Markéta Pilátová (*1973) prozaička, novinářka, učitelka českého jazyka se zabývá především prózou pro dospělé. Do oblasti prózy ze života dětí patří především dílem *Kiko a tajemství papírového motýla*. Knížka spojuje zdánlivě nespojitelné, japonskou dívku Kiko a prostředí kroměřížského zámku, kde její tatínek restauruje vzácné rukopisy. Příběh se odehrává v několika rovinách, dívka chodí do školy, kde se sžívá s novými spolužáky, během dne na zámku zažívá tajemné jevy (duch zakleté princezny Františky). Příběh je nabitý fantastičnem, historickou zápletkou i multikulturní tolerancí a etikou.

Josef Pohl (1918 – 1988) významný autor příběhové prózy ze života dětí napsal známou trilogii *Pod jezevčí skálou*, *Na pylácké stezce* a *Za trnkovým keřem*. Autor v knize vypráví příběh o přátelství hajného a jeho vnuka. Současně je zde i silný motiv lásky k přírodě a varování před jejím postupným ničením.

Marie Poledňáková (*1941) spisovatelka a scénářistka. Jako autorka je známá svými příběhy *Jak dostat tatínka do polepšovny*, *Jak se krotí krokodýli*, *Jak vytrhnout velrybě stoličku*, *Jak Anděla viděla anděla*, které jsou volnými pokračováními příběhů Vaška, maminky, tatínka a také malé Anděly. Příběhy

byly zfilmovány a dodnes slaví mimořádný úspěch u dětí i dospělých pro svůj nadhled, jemný humor a dětská dobrodružství.

Hana Pražáková (1930 - 2010) spisovatelka děl především určených dětem a mládeži. V knize *Dárek pro Moniku* se zabývá tématem smrti, zármutku dítěte a přátelské pomoci.

Iva Procházková (*1953) scénáristka, autorka divadelních her a knih určených především dětem a mládeži. V knihách *Únos domů*, *Komu chybí kolečko*, *Kryštofe, neblbni a slez dolů*, *Jožin jede do Afriky*, *Středa nám chutná* popisuje dětské hrdiny v nepříjemných situacích, kterým ovšem najdou sílu čelit, ať již nejprve dobrovolným vyhnanstvím Kryštofa na skálu, či odjezdem Jožina do Afriky za osvobozením své hvězdy života. Výrazná témata běžného života jsou i v příběhu Eliáše v knize *Eliáš a babička z vajíčka*, určené pro nejmenší čtenáře. Eliáš jako předškolák řeší svůj komplikovaný vztah k blízkému okolí a nástup do školy.

Radůza (*1973) vlastním jménem Radka Vranková. Zpěvačka, písničkářka a textařka napsala vzpomínkovou příběhovou prózu ze svého života *Čáp nejní kondor*. Kniha obsahuje třináct autobiografických povídek z vesnického prostředí Jeníkovic u Třebechovic pod Orebem, kde od pěti let bydlela u prarodičů. Autorka popisuje obyčejné každodenní situace s jemným humorem a zaměřením na drobné detaily, které dávají povídkám příjemnou atmosféru.

Jiří Stránský (*1931) spisovatel, scénárista, dramatik a překladatel. Z komunistického vězení psal své dceři povídky, které později vydal jako *Povídáčky pro Klárku*. Dále napsal dobrodružný román *Perlorodky* o malém chlapci Ivanovi, který se po útěku z dětského domova dostane mezi skauty, kde se učí jak dobře žít svůj život v souladu s ostatními a přírodou.

Ludvík Středa (1928 – 2006) prozaik a básník, autor oblíbených večerníčků *Kosí bratři*. Dílo Ludvíka Středy je velice obsáhlé, příběhové prózy ze života dětí se týká kniha *Matěj a jeho svět* (příběhy šestiletého chlapce a jeho rodiny).

Markéta Zinnerová (*1942) vlastním jménem Markéta Vydrová, provdaná Jílková je česká prozaička, scénáristka a autorka literatury pro děti a mládež. Řada jejích knih byla úspěšně zfilmována (například *Indiáni z Větrova*, *Tajemství proutěného košíku*, *My všichni školou povinní*). Její díla se zabývají dětskou psychikou, tématy osamění a snahy zakotvit v rodině. Za důležité dílo vhodné k využití při literární výchově je vhodné uvést knihu *Princezna z třešňového království* (próza s dětskou hrdinkou a fantazijním zaměřením, obsahuje však také vážná témata stárání a smrti).

V příběhové próze s dětským hrdinou se nejčastěji prolínají realistické, dobrodružné a fantazijní motivy. Barvitý příběh upoutává dětské čtenáře a umožňuje pracovat se zájmem žáků. Pedagogy jsou často vyhledávána díla, která obsahují vážná témata ze života jednotlivců i společnosti a umožňují diskusi nad přečteným textem (*Začarovaná třída*, *Dárek pro Moniku*, *Ahoj bráško*, *Lentilka pro dědu Edu*). Výrazným prvkem v příběhové próze jsou také vedlejší postavy, které umožňují směřovat příběh do pohádky, fantazie, dramatu, často drží dějovou linii a vysvětlují problematiku situace. Právě tak může pedagog rozkrýt sociální vazby v rodině nebo v třídním kolektivu. V příběhové próze je vhodné pracovat také s vedlejšími postavami příběhu a využít tak plastičnost celého textu.

5 Příprava na vyučovací hodiny literární výchovy

Příprava na vyučovací hodiny je důležitá zejména pro naplánování takové učební činnosti, která umožní žákům co nejefektivněji získat poznatky a dovednosti, které mají v dané hodině obdržet. Kvalitní příprava předpokládá, že pedagog má rámcovou představu o tom, co chce žáky naučit a zná možnosti, kterými toho může dosáhnout.

Plánování a příprava vyučovací hodiny obsahují čtyři hlavní prvky:

1. Výběr výukových cílů – výukové cíle označují vše, čemu se mají žáci v průběhu výuky naučit. Kategorie cíle je provázána s výběrem učiva, metod, organizačních forem, osobností pedagoga a žáka. V praktické činnosti pedagoga se nejedná vždy pouze o jediný cíl, ale soustavu blízkých a perspektivních cílů.

Jasná představa o vyučovacích cílech umožňuje pedagogovi přesněji si uvědomit vztah mezi cílem a prostředky, jichž k dosažení cíle použije. Kategorie cíle tedy ovlivňuje volbu metod i charakter činnosti pedagoga i žáků. Cíl určuje základní součinnost pedagoga a žáků. V praxi ovšem samozřejmě není možné strnulé, striktní držení se naplánované cesty, pokud pedagog v průběhu výuky zjistí, že se změnila některá z podmínek (žáci nemají předpokládané zkušenosti, během výuky nastal zajímavý problém, který je vhodné řešit apod.), pak vhodně reaguje na změněnou situaci, neboť práce pedagoga je především tvořivá a zahrnuje předpoklad náhodných dějů, situací při vyučování.

Při přípravě na hodiny literární výchovy si pedagog obvykle stanovuje cíle zaměřené na zdokonalování techniky čtení, přednesu, vyjadřování žáků, dále pak na prohlubování pozitivního vztahu k literatuře, rozvíjení literárně estetických, etických a dalších osobnostních dovedností či osvojování důležitých informací z daného oboru. Výchovně vzdělávací cíle literární výchovy tak mohou být nastaveny šířeji a pak je během hodiny zúžit, nebo konkrétně například: dovednost žáka: procvičit techniku čtení (příloha B), umět

reprodukovat přečtený text, dokázat klást doplňující otázky, které souvisí s přečteným textem (příloha C).

Stanovení cíle má velký význam v oblasti motivace. Jestliže žáci znají cíl vlastní činnosti, vědí, co si mají během vyučovací hodiny osvojit, pak mohou lépe organizovat vlastní práci, mají konkrétní představu vlastního postupu. Když žáci neznají cíl své učební činnosti, snadněji se od něj odchylují a pedagog je musí intenzivněji vést a usměrňovat k cíli.

Znalost cíle podněcuje činnost žáka především tehdy, když se s ním ztotožní a sám z vnitřní potřeby vyvíjí intenzivní činnost a úsilí. Má-li pro ně nějaký smysl – odpovídá jejich potřebám, zájmům, přáním, životním plánům. Cíle mají být dílčí, neboť přitažlivost cíle pro žáka vzrůstá, jestliže je mu žák blízko. Žák se samozřejmě musí někdy učit i to, co ho nezajímá, pak je ovšem potřeba jeho činnost aktivizovat jinak. Účinnost cíle se zároveň zvyšuje s vhodnou konkrétní formulací (pokud žáci chápou cíl jako přirozený problém, úkol, který součástí zajímavé situace, podněcuje je k pokusu o řešení).

Sám vyučující neformuluje vždy cíl v hotové podobě, ale měl by pomáhat žákům orientovat se samostatně v určité situaci a hledat postup pro řešení, toho často využívají alternativní koncepce např. otevřené vyučování, projektové vyučování. Způsob, jakým pedagog formuluje cíle a řídí proces učení, dává žákům možnost uplatnění samostatnosti, podporuje dovednost klást si cíle učební činnosti a nalézat cesty k jejich realizaci. Je tedy chápán jako jeden ze základních předpokladů sebevzdělávání a sebevýchovy mladého člověka. Je však také důležité mít na paměti, že při kladení cílů pedagogovo přehnaně vysoké, nebo nízké očekávání ovlivňuje osobnost žáka, zejména jeho aspirační úroveň. Další významnou roli hraje stanovení cílů v oblasti hodnocení, neboť pokroky v učení jsou hodnoceny z hlediska cílů, které byly stanoveny.

Práce s cíli:¹⁵

- přípravná etapa – pedagog provádí didaktickou analýzu učiva a připraví si vlastní představu cílů vyučování.
- na počátku vyučování formuluje s žáky cíl společné činnosti.
- v průběhu vyučování spolu s žáky sleduje, jak se přibližují k cíli, zjišťují případné potíže.
- na konci vyučování společně s žáky kontroluje, zda bylo cíle dosaženo, hodnotí výkony jednotlivců i třídy ve vztahu k cíli.

Pedagog by měl každou činnost s žáky koncipovat tak, aby vedla k cíli, který si žák uvědomuje a snaží se ho dosáhnout. Každý takový cíl má tedy být pro žáka dosažitelný, učitel by měl povzbuzovat žáka a žák by měl mít možnost sám posoudit, zda se k cíli blíží nebo se mu vzdaluje. Pedagog by při výběru cílů měl navazovat na předešlou i budoucí práci žáků, brát v potaz jejich současné dovednosti. V optimálním případě by cíle měly přesahovat stěny třídy – měly by pro žáky mít význam i mimo školu.

2. Výběr činností a rozvržení hodiny – celkové řízení náplně hodiny je oficiálně dáno kurikulárními dokumenty, především vzdělávacím plánem. Je však mnoho prostoru také pro pedagogovu invenci, učitel může témata upravovat podle okolností (zejména literatura umožňuje vhodně koncipovat dle ročního období, probíhajících svátků, příchod nového žáka do třídy apod.), případně zvolit takový postup, aby napomáhal učení (projektové vyučování).

Problémem může být u začínajícího pedagoga spoléhání se na zaběhnutý systém školy (např. používání jedné učebnice - čítanky) a u zkušenějších zase neschopnost držet krok s novými poznatky ve svém předmětu. Literární výchova je právě takovým předmětem, který je možné uchopit konzervativním způsobem, výukou dle standardní čítanky a ustáleného postupu učiva, nebo je možné využít různých aktivizačních metod, projektů (kapitola 6), problémového vyučování, exkurzí, rozborů materiálů, situací,

---

¹⁵ KYRIACOU, CH. *Klíčové dovednosti učitele*. Portál, 2004, s. 36.

inscenačních metod, didaktických her apod. Tyto metody umožňují žákům, aby se více zapojili do vyučování, a kladou přímý důraz na praktickou zkušenost žáka, zájem o předmět i vyučovací proces celkem.

Při výběru výukových činností volí pedagog takové, které považuje za nejlepší pro osvojení poznatků. Rozhoduje se také podle času vyučované hodiny (jiná činnost je vhodná v pátek odpoledne a jiná v úterý ráno), je důležitá také rozmanitost činností, ale třeba volit je rozumně vzhledem k probíranému učivu tak, aby pomáhaly rozvíjet metakognitivní dovednosti, ale zároveň aby žáky příliš nerozrušovaly nebo nezatěžovaly.

3. Příprava pomůcek – pedagog by měl mít dopředu připraveno vše, co bude v hodině používat. Příprava tedy spočívá v okopírování pracovních listů, vyzvednutí a kontrole technických pomůcek (audionahrávky, dvd, projektové tabule, přístroje). Je vhodné také dopředu vymyslet rozestavení lavic, pokud má dojít k různým typům vyučování. Zejména při projektovém či problémovém vyučování je vhodné umístit žáky tak, aby měli lepší kontakt se skupinou.

Základní pomůckou pedagoga při hodinách literární výchovy je primárně čítanka. V současné době mohou školy vybírat ze širší řady čítanek od různých nakladatelství Fraus, Prodos, Nová škola, SPN, Didaktis, Moby Dick, které mají Ministerstvem školství schválenou doložku o zařazení do seznamu učebnic pro základní školy (příloha F). V těchto učebnicích je dostatek textů, které se vztahují k příběhové próze ze života dětí (příloha E). Čítanky jsou doplněny vhodnými ilustracemi převážně českých ilustrátorů, které se k textům vztahují. Bývají také doplněny kontrolními (návodnými) otázkami k textu, ty jsou oporou žákům a pedagogům v interpretační fázi vyučovací hodiny. Některé čítanky jsou doplněny přehledem klíčových kompetencí, k jejichž utváření a rozvíjení obsah učebnice přispívá (Prodos, Fraus). Rozvíjení kompetencí vyjmenovaných v čítankách je již nastaveno na úrovni, která je pro žáky dosažitelná. Čítanky bývají také doplněny praktickými náměty pro práci s nimi nebo náměty pro skupinovou práci a projektové vyučování (například čítanka z nakladatelství Alter 4). V dalších čítankách jsou přidány také texty

písní včetně notového zápisu (například SPN 5), nebo seznam didaktických her, které při vyučování může pedagog do výuky zahrnout (Didaktis 4). Velmi cenným pomocníkem při výuce může být také Pracovní sešit k čítance (Alter). Řada čítanek je koncipována v souladu s tématy dalších vyučovacích předmětů (například Přírodověda, Vlastivěda), díky čemuž se zvětšuje obsah vědomostí z daného tématu.

Při hodinách literární výchovy pedagog často využívá i jiných textů (například knih ze školní knihovny), není na místě nevyužívat také vhodných textů z čítanek „starších“. Při výběru příběhové prózy ze života dětí mohou být velmi dobrým pomocníkem také takové čítanky, které sice aktuálně platnou doložku o zařazení do seznamu učebnic pro základní školy nemají, obsahují však množství vhodných textů (Scientia 4,5, Studio 1+1 4, Česká čítanka pro nejmenší, Fortuna, Učíme se číst s porozuměním).

Přípravenost pedagoga je důležitá také z hlediska motivace žáků, neboť vzbuzuje pocit profesionality a zároveň na žáky působí tak, že cítí zájem učitele o předmět i je samotné, naopak zapomenutá pomůcka může naznačovat snížení zájmů, ačkoli to tak ve skutečnosti není. Hodiny literární výchovy navíc mohou poskytnout mnoho prostoru pro motivaci, aktivizaci žáků, prostřednictvím pestrosti vyučování, které nejsou příliš finančně náročné. Je sice možné využít moderních audiovizuálních prostředků, výpočetní techniky, specializovaných tabulí apod., literatura však umožňuje pracovat především s fantazií (didaktické hry, inscenační metody). Proto by kniha měla zůstat základní pomůckou při hodinách literární výchovy.

Příprava pomůcek také vede k rozvoji pedagoga, který se tak musí neustále zajímat o novinky svého předmětu, prohlubuje si znalosti, zvyšuje se i jeho zájem a motivace.

4. Rozhodnutí o způsobu sledování a hodnocení žáků – pedagog musí mít představu o tom, jakým způsobem bude sledovat a hodnotit výkony žáků, tak aby mohl hned od začátku hodiny sledovat a vyhodnocovat postup práce a výsledky žáků. Tímto způsobem může zjistit efektivitu své práce a zvýšit

pravděpodobnost, že žáci dané učivo zvládnou. Během výuky pak ověřuje, co je nutné přizpůsobit nebo naopak zachovat (sledovat, kontrolovat otázkami, testovat, zda žáci postupují plánovaným tempem atd., nespoléhat tedy jen na zpětnou vazbu - když se žáci přihlásí, že nerozumí).

Mezi důležité dovednosti pedagoga patří také schopnost připravit si kvalitní testy a materiály pro hodnocení žáků. Připravit si dopředu činnosti spojené s hodnocením, dbát na to, aby opravdu prověřily adekvátním způsobem potřebné vědomosti a dovednosti (materiály připravené i pro žáky s individuálním vzdělávacím programem, objektivní hodnocení). Ani zde se pedagog nemusí nutně spoléhat jen na doprovodné otázky (kontrolní otázky), které obvykle následují po článku v čítance. Může plně využívat také svojí vlastní tvůrčí aktivitu.

Literární výchova je předmět, kde je možné v maximální možné míře využít především sebehodnocení žáků. Sebehodnocení je součástí systému hodnocení, jedná se vlastně o nejvyšší formu hodnocení. Jeho úkolem však není nahradit klasické hodnocení, ale aktivizovat a formovat osobnost žáka a jeho vztah k učení. Sebehodnocení je výchovnou metodou, kdy se žák snaží popsat, co se mu daří, co mu ještě nejde, jak bude pokračovat dál. Posiluje se tak žákova aktivita i pojem o sobě samém. Postupně se rozvíjí schopnost naslouchat, uvažovat a vyjadřovat své myšlenky a dokázat je obhájit. Vede k samostatnému a sebevědomému vystupování a jednání. Dalším důležitým pojmem v procesu sebehodnocení je poskytování zpětné vazby, která je chápána jako okamžitá informace o správnosti postupu, či výsledku z činnosti.

Cíle a kompetence charakteristické pro literární výchovu tak velice korelují s kompetencemi ovlivňovanými prostřednictvím sebehodnocení žáků. V této souvislosti je z hlediska sebehodnocení také důležitá otázka domácí četby, která odráží vlastní zájem žáka o literaturu.

5.1 Fáze literárně výchovného procesu

Při plánování přípravy na vyučování i při organizaci konkrétní hodiny můžeme obecně rozlišit základní fáze, kterými hodina prochází:¹⁶

- **motivační fáze** – jak již je uvedeno výše, motivace je nezbytnou součástí vyučovací hodiny literární výchovy. Motivační metody se často navzájem prolínají a je možné členit z více hledisek:
  - dialogické – diskuze navazující na známý literární obsah, případně na předchozí hodinu, v rozhovoru je možné zabývat se osobními prožitky žáků či čtenářskými zážitky spojenými s tematikou textu (zejména při próze ze života dětí).
  - monologické – přednáška, úvodník, referát o zajímavém literárním díle (dle zájmu žáka),
  - didaktické – literární zábavné testy, didaktické hry,
  - herní – uvolňovací cviky, soutěžní hry,
  - psychologické – navození vhodné atmosféry pomocí fantazie, hudby, výtvarných (fotografie, situační obrázků aj.) a technických prostředků (představ si, že se společně s kamarádem ocitneš na takovém místě),
  - věcné – zpravidla informační o autorovi, popisované době, historickém kontextu, o konkrétních osobách příběhu. Za věcnou motivaci však bývá také považováno probírání méně známých slov a přípravné čtení slov s těžší hláskovou či slabičnou strukturou.
- **fáze seznámení s textem** – zejména u dětí mladšího školního věku je důležité věnovat této fázi velkou pozornost, neboť významným způsobem ovlivňuje emocionální složku vnímání a tedy i další průběh hodiny. Jedná-li se o první seznámení s určitým textem, bývá vhodné jej nechat děti nejprve vnímat poslechem. V prvních ročnících bývá přednes realizován pedagogem, případně z nahrávky, ve vyšších ročnících je vhodné zapojit dobré čtenáře. Žák při přednesu se může

---

¹⁶ TOMAN, J. *Vybrané kapitoly z didaktiky čtení a literární výchovy II*. České Budějovice, 1990, s. 32-104.

lépe soustředit na příběh, vnímat detaily, použít fantazii a zároveň při poslechu kvalitního přednesu vnímá techniky čtení, intonaci apod.

- **interpretační fáze** – je tvořena pomocí promyšleného systému otázek, problémů či problémových situací, které vyžadují aktivitu a zapojení žáka. Tato fáze má za úkol především směřovat žáky k pochopení hlavní myšlenky literárního díla, postav, kompozice a jazykových prostředků. Cílem je prohloubení estetických zážitků žáků.

Hovoříme-li o **příběhové próze ze života dětí**, pak je důležitá také **práce s literární postavou**. Literární postava v příběhu nese děj, řídí a směřuje, je tedy nutné pochopit její roli a funkci v daném příběhu. Má-li příběh jednu zásadní postavu, je možné zaměřit výuku na její charakteristiku (přímou – mající autorem dané vlastnosti, nepřímou – vlastnosti je možné odvodit z činů postavy), popis zevnějšku, myšlení, emoce, motivy. Je možné uvádět její pozici z hlediska prostředí (času, prostoru), případně porovnávat s referenčními hrdiny žáků. Jedná-li se o práci s více postavami (dětský kolektiv), je možné postupovat u jednotlivých postav podobným způsobem a dále je pak porovnávat mezi sebou a zaměřit se na charakteristiku skupiny (role, cíle, motivy, apod.). V příběhové próze ze života dětí jsou důležité především osoby v odpovídajícím věku žáků, neboť s nimi se mohou ztotožnit, porovnávat vlastní zkušenosti, prožitky.

V interpretační fázi je třeba zabývat se také kompozicí díla, tedy jeho výstavbou, uspořádáním. Již nejmladší žáci by si měli uvědomovat pořadí, chronologickou posloupnost díla či jednotlivých segmentů. Práce s kompozicí, bývá v souladu s postupem od jednoduššího ke složitějšímu, uváděna od jednoduchého vyprávění příběhu (s klasickou dějovou výstavbou), přes reprodukci obsahu, po vytváření scénáře (v 5. ročníku ZŠ).

V povídkové próze je třeba vést žáky také k práci s jazykovými prostředky, všimnout si obraznosti, použití hovorového jazyka, případně slangu, užívání odborných výrazů, neologismů, archaismů, historismů,

archaické stylizace (například příběhová próza ze života dětí odehrávající se v minulosti).

Interpretační fáze tak naplňuje cíl orientace v textu, pochopení významu, formulování vlastního etického soudu, rozvoj četby a kultury mluvení, prohlubování literárních poznatků, estetické činnosti a mezipředmětových vztahů.

- **fáze následných činností** – tato fáze bývá nazývána také jako **fáze realizační** neboť těžiště práce je přesouváno k aktivním a tvořivým činnostem vycházejících z literárního východiska.

Reprodukční činnosti – jedná se o činnosti, které rozvíjejí u žáků vyjadřovací a přednesové dovednosti – zejména předčítání a přednes. Rozvíjí se u žáků dovednost plynule, souvisle, srozumitelně a jazykově správně vyjadřovat, artikulovat a při mluvení ekonomicky dýchat. Rozšiřuje se slovní zásoba a zdokonaluje se kultura mluvené řeči jako celku. Na prvním stupni se uplatňuje především reprodukce volná (žáci zachovávají pouze obsah textu), věrná (doslovná reprodukce) a výběrová (převyprávění). Pro reprodukční činnosti je próza ze života dětí obzvláště vhodná, neboť se i nejmladší žáci dokážou s příběhem ztotožnit.

Produkční činnosti – literární text slouží jako inspirace pro tvořivou činnost žáků – zdramatizování, domýšlení dalších osudů hlavního hrdiny či pokračování celého příběhu, pozměnění charakteru postavy a prvky tvořivého psaní (napiš krátký text, ve kterém všechny slova začínají stejným písmenem).

- **závěrečná fáze** – časový úsek na konci hodiny, cílem může být shrnutí dosavadních čtenářských zážitků, informací, zobecnění hlavních myšlenek díla, společná kontrola a hodnocení. Obvyklým zakončením hodiny je také uložení domácího úkolu (vhodné domácí četby), v literární výchově je možné diferencovat úkoly podle individualit jednotlivých žáků (různé úrovně obtížnosti, oblasti zájmu apod.). V této části vyučovací hodiny pedagog hodnotí celou vyučovací hodinu, její průběh, aktivitu žáků, podporuje také jejich sebehodnocení.

Danou strukturu by měla dodržet také písemná příprava na vyučovací hodinu literární výchovy (příloha B, C, D).

6 Projektové vyučování

Výuka je konkrétní cesta k dosažení výchovných cílů. Výuka je komplexní proces, který tvoří jednota vyučování jako řídicí činnost učitele (lektora, instruktora atp.) a učení jako aktivní činnost žáka (studenta, posluchače, účastníka studia atp.).¹⁷ V tomto procesu má učitel (vyučující) funkci řídicí, žák (student, posluchač, účastník atp.) je v učení veden, řízen. Výuka probíhá v interakci mezi učitelem a žáky, a také mezi žáky navzájem. Vzájemná interakce se realizuje činností učitele, tedy vyučováním a činností žáků, studentů učením. Výsledkem výuky mají být v optimálním případě pozitivní změny v osobnosti žáka.

V průběhu dějin vznikaly postupně jednotlivé pedagogické koncepce, které řešily různým způsobem zejména vztah učitele a žáka ve výuce.

TRANSMISIVNÍ VYUČOVÁNÍ

Vyučování je zde chápáno jako předávání. Předávání definitivních vzdělávacích obsahů žákům, kteří jsou v rolích pasivních příjemců. Vychází z principu, že žák neví (inteligence je prázdná nádoba) a pedagog ví, je tedy nutná transmise (předávání) vědomostí. Podle transmisivního způsobu vyučování je výuka orientovaná pouze na výkon, hodnotí se množství informací, není podporována diskuse, mimoškolní vědomosti jsou nežádoucí. Bývá prováděno formou frontálního vyučování, neboť autoritou je vždy pedagog. Zodpovědnost je zde kladena na pedagoga, žák má odpovědnost minimální. Kooperace mezi žáky je odsunuta do oblasti zpestření, neboť je premisa, že ani spolužák nic neví.

KONSTRUKTIVISTICKÉ VYUČOVÁNÍ

Vyučování je vytvářením a přetvářením již existujících znalostí žáků v nové konstrukty, zde tedy význam slova konstrukce, jako výstavba vlastního poznání. Základním hlediskem výuky je umožnit žákům pochopit význam a

---

¹⁷ VALIŠOVÁ, A. et al. *Pedagogika pro učitele*. Grada, 2007, s. 176.

porozumět smyslu práce, informací. Hlavní složkou tohoto vyučování je aktivní práce s předloženými informacemi. Vychází z principu, že žák (již něco) ví a pedagoga vytváří podmínky pro učení, které pomáhají inteligenci žáků, aby se restrukturalizovala.

Žák má ve své mysli určitou ucelenou představu jaký je svět a efektivní učení je modifikací a zdokonalováním této prvotní představy. Pedagog tedy zjistí, co žák ví a z toho vychází. V procesu re-konstrukce žák zjišťuje, že nová informace není v souladu s jeho dosavadní znalostí, zkušeností, řeší tento rozpor a opětovně ustanovuje rovnováhu. Jedná se o momentálně stěžejní pedagogický názor a směr, v jehož středu zájmu je žák, který se učí samostatnosti. Jednou ze základních publikací tohoto směru je: „*Všichni na I*“ od skupiny francouzských pedagogů GFEN.

Konstruktivismus je též autokonstrukcí – v učení jde nakonec vždy o budování vlastní identity v sociálním kontextu. Budování identity napomáhá konfrontaci s názory druhých dialog, kooperaci.

Druhy výuky

Vzhledem k převažujícímu charakteru řízenosti výchovně-vzdělávacího procesu rozlišujeme tyto druhy výuky:

1. výuka **informativní** – dominantou je předávání informací učitelem.
2. výuka **heuristická** – dominantou je heuréza (objevování), výzkumná činnost žáků řízená učitelem.
3. výuka **produkční** – dominantou je produkce, praktická činnost žáků, motorická aktivita, pracovní činnost.
4. výuka **regulativní** – dominantou je automatická regulace, řízení učební aktivity žáků prostřednictvím programů, algoritmů, vyučovacích automatů, počítačů.

Při výběru vhodného způsobu vyučování má být v popředí zájem o komplexní rozvoj osobnosti žáka.

PROJEKTOVÉ VYUČOVÁNÍ

Projektové vyučování (projektová metoda) je pojem, který se často zmiňuje v souvislosti se zaváděním inovativních či moderních metod vzdělávání. Snahou projektového vyučování je překonání nedostatků běžného vyučování – jeho izolovanosti, roztržitosti, odtrženosti od životní praxe, zmechanizování a strnulosti školní práce, pamětní a jednostranně kognitivní učení nebo nízkou motivací dětí. „*Dalo by se říci, že projektové vyučování může být živnou půdou pro uplatnění dialogu.*“¹⁸ Společná práce žáků u určitého projektu navozuje různé situace a problémy, které je potřeba řešit. Vede tedy ke zlepšování komunikačních, rozhodovacích kompetencí, rozvíjí schopnost plánovat, kriticky hodnotit, prosadit vlastní názor, apod.

Počátky projektové výuky můžeme najít na konci 19. a začátku 20. století v práci amerického psychologa a pedagoga Johna Deweye, který však pojmenování projektová metoda nepoužíval. Ve výuce seskupoval učivo dle konkrétních tématických celků ze života dětí, prosazoval tzv. činnou školu. Jeho myšlenky do praxe zavedl blízký spolupracovník William Heard Kilpatrick, který již zdůrazňoval význam zájmů dětí a navrhl koncentrovat učební látku v projektech. Základem vyučování nebyla výuka určitého obsahu informací, ale rozvoj osobnosti dítěte. Myšlenka integrovat učivo ve větších celcích a přiblížit je životu, ovšem není nová, je možné ji nalézt již v Komenského *Schole Ludus* (Škola hrou), myšlenkách Pestalozziho, Ušinského či Decroly.¹⁹ Také u nás ve 30. letech 20. století se pedagogové zajímali o toto téma (Stanislav Velinský, Václav Příhoda, Karel Velemínský, Jan Uher).

Zájem o projektovou metodu v našich zemích téměř vymizel do devadesátých let 20. století, kdy započaly snahy o transformaci školství. Důležitým krokem bylo zavedení Rámcových vzdělávacích plánů, které kladou důraz na činnostní pojetí vyučování, aktivní podíl žáka na vlastním vzdělávání, řešení úkolů, které vycházejí z přirozených životních situací, a tím otevírají prostor pro využívání projektové metody.

¹⁸ KOLÁŘ, Z.; ŠIKULOVÁ, R. *Vyučování jako dialog*. Grada, 2007, s. 59.

¹⁹ COUFALOVÁ, J. *Projektové vyučování pro první stupeň základní školy*. Fortuna, 2006, s. 7.

Základní rysy, které by měl projekt mít:²⁰

- *projekt vychází z potřeb a zájmů dítěte. Umožňuje uspokojit jeho potřebu získávat nové zkušenosti, být zodpovědný za svou činnost.*
- *projekt vychází z konkrétní a aktuální situace. Neomezuje se na prostor školy, ale mohou se do něj zapojit i rodiče a širší okolí.*
- *projekt je interdisciplinární – prolíná se více obory.*
- *projekt je především podnikem žáka – musí se na něm sám podílet.*
- *práce žáku v projektu přinese konkrétní produkt. Průběh a výsledek projektu je vhodné zdokumentovat pro další prezentaci.*
- *projekt se zpravidla uskutečňuje ve skupině – tímto způsobem je významně rozvíjena osobnost žáka a zároveň zvyšována efektivita procesu.*
- *projekt spojuje školu s širším okolím – umožňuje širší spolupráci, rozšiřuje obzory, ukazuje význam učení pro budoucí život.*

Typy projektů

Pedagog (nebo skupina pedagogů) si před přípravou projektu nejprve rozmýšlí, jaký projekt bude připravovat. Projekty je možné členit dle různých kritérií, Coufalová uvádí následující rozdělení:²¹

- podle účelu, hlavního cíle (zda bude projekt sloužit k získávání nových poznatků, procvičení stávajících poznatků, nebo jejich využití v nových situacích).
- podle vztahu k učivu a vyučovacím předmětům (zda bude projekt sloužit pouze pro literární výchovu, nebo zda má zahrnovat také učivo příbuzných a dalších předmětů).
- podle organizace (zda projekt bude soustředěn do jednoho předmětu, nebo se bude prolínat s dalšími předměty v následujících hodinách).
- podle délky trvání (zda plánujeme projekt na část vyučování, na celé vyučování, případně delší časový úsek). Na školách bývá často

---

²⁰ COUFALOVÁ, J. *Projektové vyučování pro první stupeň základní školy*. Fortuna, 2006, s.11.

²¹ COUFALOVÁ, J. *Projektové vyučování pro první stupeň základní školy*. Fortuna, 2006, s.11.

projektový den, případně projektový týden, nejsou neobvyklé ovšem i delší projektové úseky.

- podle místa konání (ve třídě, škole i mimo školní budovu).
- podle navrhovatele (zda vznikl z iniciativy a zájmu žáků nebo učitele).
- podle počtu zapojených žáků (na prvním stupni učitel nečastěji zapojuje celou třídu).
- podle velikosti (dle náročnosti na spotřebu materiálu, množství aktivit nebo podle výstupů).

6.1 Možnosti využití dětské příběhové prózy v projektovém vyučování

Využití dětské příběhové prózy ze života dětí ve školní praxi může být různorodé:

- **literární výchova je opěrný bod projektu** – pro projekt je výchozí literární dílo, ale projekt dále prochází ve více vyučovacích předmětech. Je možné zadání literárního textu, například *Jak se Anička s Martínkem učili počítat*. V literární výchově se žáci věnují čtení článku, o kterém je následně vedena diskuze, v mluvnici pak žáci určují podstatná jména, jejich vzory, v matematice pak řeší na základě textu dělení jednociferným číslem se zbytkem, ve výtvarné výchově mohou žáci pokračovat výtvarným ztvárněním čísel jako věcí kolem nás. Takto postavený projekt umožní dětem intenzivně, nenásilnou formou propojit své znalosti a dovednosti. Zároveň je rozvíjen zájem o čtení i ostatní předměty. Velmi dobře se na prvním stupni kombinuje příběhová próza s Vlastivědou a Přírodovědou, je-li pedagog aktivní, je schopen si vyhledávat mimočítankové literární zdroje vztahující se k zájmu žáků a zároveň danému předmětu. Příkladem může být téma Vlastivědy ve 4. ročníku: místní krajina, význam regionu, regionální

tradice a zvláštnosti. Jedná se o témata, která nelze nalézt v čítance, ale mohou být pro žáky zajímavé, neboť se váží k místům, jež dobře znají. Pedagog tak může vyhledat místního autora dětské prózy, který zpravidla popisuje prostředí, kde prožil dětství (Chomutov – Jiří Žáček), nebo nalézt místní pověsti, legendy a vhodně je do hodin literární výchovy zařadit. Jiným takovým vhodným příkladem může být projekt *Stopy ve sněhu*, jehož opěrným bodem je článek Františka Křeliny *Liščí stopa ve sněhu* (Alter 4). Jedná se o příběh Vojty, který žije na samotě u lesa se svým otcem. Otec pracuje se dřevem, Vojtu tato práce také zajímá, společně vyrábějí sáně, které si Vojta přál. Vojtova kamarádka Aninka neumí dobře počítat, proto jí chodí Vojta pomáhat s domácími úkoly. Projekt je určen pro žáky 4. tříd, jeho délka trvání je dva vyučovací dny (příloha G).

- **projekt procházející více hodinami literární výchovy** – projekt je možné zaměřit na určitého autora, případně žánr, který bude kombinován s domácí četbou, výsledkem může být vlastní prezentace a skupinová prezentace třídy na nástěnkách školy. Příkladem takového projektu může také být projekt *Čteme společně*, který je založen na společném čtení žáků a dalších rodinných příslušníků (příloha H). Tento projekt je vhodný již pro žáky prvních tříd, neboť je uči kladnému vztahu k literatuře. Pro tento projekt je vhodná zejména příběhová próza ze života dětí, proto učitelka při prvním společném čtení přečte úryvek vhodného textu, který sama vybere (*Honzíkova cesta, O letadélku Káněti, Hanýžka a Martínek* apod.)
- **využití aktuálního zájmu žáků** – v kině či televizi uvádějí film, který je současně vydán jako kniha či paperback například *Harry Potter*. Žáci mohou v literární výchově přečíst úryvek, pak samostatně udělat projekt do Přírodopisu: vlastnosti látek, ve Výtvarné výchově: kresba fantazijních zvířat, v Pracovní činnosti: výroba kouzelnického klobouku z papíru.
- **příprava na osobnostně sociální výchovu** – literární dílo může sloužit jako diskusní téma etiky, multikulturality a dalších průřezových témat.

Jako příklad je možné uvést dílo Hany Doskočilové: *My a myš*, kde autorka popisuje problémy vícegeneračního soužití v panelovém domě. S žáky je v návaznosti na dané téma vhodné hovořit o tématech mezigenerační solidarity ve společnosti, etických hodnotách ve vztahu ke starším, ale i případných dalších problémech, které mohou žáci osobně řešit.

- **prevence sociálně patologických jevů** – tento význam úzce souvisí s předchozím bodem. Příkladem může být kniha Ilony Březinové *Začarovaná třída*, prostřednictvím které je možné již mladším školákům vysvětlovat odlišnosti ve společnosti, mentalitě a chování určitých žáků.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

7. Cíl průzkumu

Cílem praktické části je zmapování zájmu žáků v četbě příběhové prózy ze života dětí ve vybraných třídách prvního stupně základní školy a podílu četby na volnočasových aktivitách žáků. Průzkumné šetření se zabývá preferovanými autory, korelací s využívanými publikacemi ve školní výuce, a dotazníkovým šetřením žáků s cílem zjistit, jaký podíl volnočasové činnosti je věnován četbě.

7.1 Hypotézy

H 1: Literární texty z oblasti příběhové prózy ze života dětí publikované v čítankách základních škol nekorelují se zájmem žáků.

Texty využívané při četbě bývají vybírány se zřetelem k jejich výchovnému efektu, případně dle jejich kvality (často ověřené generacemi), nikoli dle zájmu dětí. Knihy, které jsou pro žáky zajímavé, mohou vyvolat větší motivaci k četbě i další výuce. Výchovný aspekt pak musí pedagog najít a propojit s dalšími učebními tématy. Jedná se o složitější postup, proto zřejmě nebude využíván.

H 2: Žáci na základní škole věnují četbě menší prostor než jiným volnočasovým aktivitám.

Na základě již dříve uvedených výsledků výzkumů PISA (kap. 1.3) vyplývá, že zájem žáků o četbu knih se stále snižuje. Je tedy důležité zjistit pozici četby v porovnání s dalšími volnočasovými aktivitami.

7.2 Použité metody

Dotazníkové šetření – jedná se o explorativní metodu, tedy metodu umožňující získání velkého množství dat s relativně snadnou administrací.

Obsahová analýza čítanek pro 4. a 5. ročník základní školy byla použita pro porovnání získaných informací oblíbené četby od žáků s vyučovanou četbou na základní škole.

7.3 Harmonogram postupu

Harmonogram průzkumu

- Stanovení cíle průzkumu a hypotéz - říjen 2011
- Informační příprava - říjen 2011 – leden 2012
- Sběr a zpracování údajů - únor 2012
- Interpretace údajů - únor 2012
- Psaní průzkumné zprávy - únor 2012

7.4 Charakteristika souboru

Základním souborem pro výzkum preferované četby a času věnovaného četbě na prvním stupni základní školy, by byli všichni žáci prvního stupně základních škol v České republice. Jedná se o velmi rozsáhlý soubor, byl proto proveden záměrný výběr dle dostupnosti respondentů. Průzkumné šetření proběhlo na 4. ZŠ Chomutov u žáků 4. a 5. tříd. Záměrně byli vybráni žáci vyšších ročníků prvního stupně, neboť mají vlastní zkušenosti se čtením literatury i větší schopnosti pochopení dotazníku a vyjádření svého názoru. Vzorek respondentů obsahuje 118 žáků.

7.5 Analýza dat

Charakteristika organizace, kde proběhlo průzkumné šetření

Základní škola Chomutov sídlící v Kadaňské ulici 2334. Jedná se o příspěvkovou organizaci zřízenou statutárním městem Chomutov 1. 9. 1996. Škola patří do sítě škol v České republice, které užívají titul Zdravá škola, tedy škola založena na interakčním pojetí zdraví – vzájemné souvislosti mezi zdravím tělesným, duševním a sociálním. Škola má 18 kmenových tříd a odborné učebny, vlastní čítárnu, která obsahuje dva tisíce odborných a

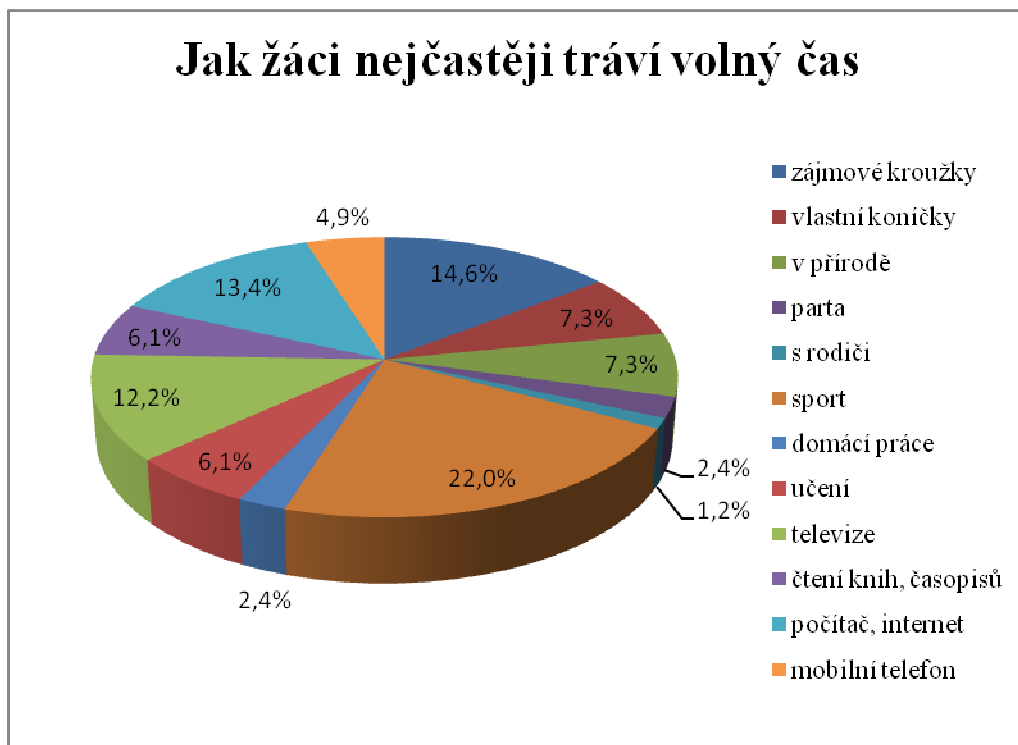
beletristických knih, obsahuje také anglickou knihovničku s texty různé úrovně obtížnosti pro žáky s různou úrovní jazykových znalostí.

Na škole pracuje 26 pedagogických pracovníků. První stupeň má celkem 11 tříd s 290 žáky (z celkového počtu 477 žáků). V jedné třídě se vzdělává průměrně 26 žáků. Žáků čtvrtých a pátých tříd je celkem 118. Dotazníkového šetření se zúčastnilo 82 žáků tj. 69,5 %.

Analýza dotazníkového šetření

Dotazník (příloha A) byl koncipován jako jednoduchý, přiměřený dětem čtvrtých a pátých tříd. Obsahuje dvě otázky: Jak nejčastěji trávíte volný čas? Jakou knihu s dětským hrdinou máte nejraději, nebo vás nejvíce zajímá? V první části dotazníku byly uvedeny možné odpovědi, žák měl pouze označit tu, která nejvíce odpovídala jeho trávení volného času. Druhá otázka byla položena jako volná s libovolnou odpovědí žáka. Záměrně je v otázce použita formulace „knihy s dětským hrdinou“ místo příběhové prózy ze života dětí, pro žáky je tento termín lépe srozumitelný, snáze jim evokuje některou z jimi preferovaných knih.

Způsob trávení volného času:

Graf č. 1: Jak žáci nejčastěji tráví volný čas

Čtení knih a časopisů získalo pouze 5 hlasů z 82, tedy 6,1 %, umístilo se tak na sedmém místě společně s učením. Dá se tedy z výsledku vyvozovat nepříliš velkou oblibu čtení ve čtvrtých a pátých třídách. Na prvním stupni je možné také hovořit o případné záměně s učením, neboť výuka čtení dosud patřila mezi školní předměty, které si děti pamatují z nižších ročníků. Je zde však právě největší prostor pro příběhovou prózu pro děti, která může žákům ukázat zábavnou a dobrodružnou tvář literatury.

Oblíbené knihy s dětským hrdinou

Harry Potter	J.K. Rowlingová	11
Jak se státi upírem	Amy Gray	3
Mach a Šebestová za školou	Miloš Macourek	2
Deník malého poseroutky	Jeff Kiney	10
Klub záhad	Tomas Brezina	5
Kocourek se vrací	Michaela Hrachovcová	1
Anička u moře	Ivana Peroutková	1
Dobrá mysl	Helena Šmahelová	1
Kouzelný kolotoč	Eric Thompson	1
Upíří ségry	Franziska Gehm	3
Holčičí pravidla	Alice Finklová	3
Mikulášovy průšvihy	René Goscinny	2
Dobrodružství na Měsíci	M.P. Osbornová	1
Mikulášovy patálie	René Goscinny	2
Anička malířka	Eduard Petiška	2
Strašpytlům vstup zakázán	Bruce Coville	2
Čtyři a půl kamaráda	Joachim Fridlich	1
Diablo – můj vysněný kůň	Gabi Adam	1
Letopisy Narnie	C.S. Lewis	4
Děti z Bullerbynu	A. Lindgrenová	4
Malý princ	Antoine de Saint-Exupéry	2
Klub tygrů	T.C. Brezina	2

Tabulka č. 1: Oblíbené knihy

Žáci uvedli celkem 34 knih, které rádi čtou a zajímají je. Příběhové prózy ze života dětí je uvedeno 22 knih, z nichž pouze 7 je obsahem některé z čítanek pro 4. a 5. ročník, jež byly zkoumány (viz příloha E). Z celkového počtu příběhové prózy ze života dětí je tak 31,8 % uvedených knih předmětem čítankové četby na základní škole v daných ročnících.

Odpověď napsalo 82 žáků, pouze 64 žáků však uvedlo literární dílo zaměřené na příběhovou prózu ze života dětí. V přepočtení na žáky, se tak jedná o 23 žáky, jejich zájem koresponduje s čítankovými texty, tedy 35,9 % z počtu žáků, kteří uvedli příběhovou prózu ze života dětí.

Objevily se však poměrně značné rozdíly mezi jednotlivými čítankami (příloha E), výsledky proto není možné paušalizovat. Čítanka z nakladatelství Nová škola pro 4. třídu obsahuje 5 uvedených publikací a 4 jiné texty od uvedených autorů. Čítanka z nakladatelství Prodos pro 4. třídu obsahuje 3 z uvedených publikací. Všechny ostatní čítanky obsahují shodně po dvou textech z dětmi uvedených knih.

7.6 Dílčí závěry

H 1: Literární texty z oblasti příběhové prózy ze života dětí publikované v čítankách základních škol nekorelují se zájmem žáků.

Hypotéza byla potvrzena, dotazníkovým šetřením bylo zjištěno, že žáci mají zájem o knihy, které převážně obsahem čítanek pro čtvrté a páté třídy základní školy. Existují však velké rozdíly v jednotlivých čítankách pro 4. a 5. třídu základních škol. Nejlepší skóre získala Čítanka pro 4. třídu základní školy od nakladatelství Nová škola, která obsahovala 9 totožných či podobných textů. Další texty bývají často vybírány především se zřetelem k jejich výchovnému efektu, tradicionalisticky přebírány autory, nikoli dle zájmu dětí.

Průzkumem nebyla hodnocena kvalita jednotlivých čítanek, ale výsledek ukazuje na možnost aktivity tvůrčí práce pedagogů, samostatně vyhledávat texty odpovídající aktuálnímu zájmu žáků, na kterou čítanky nemohou pružně reagovat.

H 2: Žáci na základní škole věnují četbě menší prostor než jiným volnočasovým aktivitám.

Hypotéza byla potvrzena, neboť na základě zjištěných výsledků se četba literatury umístila na 6. – 7. pozici z 12 možných způsobů trávení volného času. Četbu jako prostředek trávení volného času uvedlo pouze 6,1 % žáků z celkového počtu 82.

Zjištěné výsledky je nutné chápat jako informační, neboť se jedná o úzký vzorek žáků získaný záměrným výběrem. Přesto získané výsledky mohou sloužit jako předvýzkum ke komplexnějšímu výzkumu v České republice a pedagogům, zejména jako inspirace a motivace k většímu se angažování při přípravě na hodiny literární výchovy. Ve výuce literární výchovy se nabízí zaměření na příběhovou prózu ze života dětí, která je mladším školákům velmi blízká a může je zábavnou formou připravit na další výchovu, vzdělávání i lepší socializaci vůbec.

ZÁVĚR

Literární výchova nebývá považována za zásadní součást vzdělávacího procesu v mínění laiků, jedná se však o takovou část vzdělávacího procesu, která specifickým způsobem ovlivňuje nejen proces vzdělávání samotný, ale především každého žáka či studenta. Na prvním stupni základní školy zaujímá literární výchova nezastupitelné místo nejenom z hlediska výuky počátečního čtení, ale také z hlediska prvního bližšího seznámení žáků se světem literatury.

Příběhová próza ze života dětí je důležitou součástí literární výchovy, neboť má pro žáky mladšího školního věku mnohostranné využití a může vhodně působit na harmonický rozvoj osobnosti dítěte. Vhodně využitá příběhová próza ze života dětí napomáhá rozvoji inteligence, tvořivosti, estetiky a sociálních dovedností. Pedagog se může zaměřit na poznávací, vzdělávací, výchovný, ale také estetický a etický cíl, zároveň zaujmout žáky tematikou, která je jim blízká, s dobrodružnými, fantazijskými, emotivními a kreativními prvky. Žáci se zároveň hlouběji seznamují s mateřským jazykem, vnímají krásu a originalitu jazykové formy a stylu. Sami pak mohou například v projektovém vyučování aktivně dotvářet příběhy, nacházet další souvislosti a propojovat znalosti do ostatních předmětů. Diplomová práce se proto zabývá literární výchovou se zaměřením na příběhovou prózu ze života dětí na prvním stupni základní školy, která je velmi podstatná pro kvalitní vyučování.

Diplomová práce je koncipována jako teoreticko-praktická. Teoretická část dává určitý rámec důležitý pro pochopení významu literární výchovy jako celku a místa, které v ní zabírá (či by zabírat měla) příběhová próza ze života dětí.

Cílem praktické části bylo zmapování aktuální situace v četbě příběhové literatury ze života dětí na prvním stupni základní školy a podílu četby na volnočasových aktivitách žáků. Průzkumné šetření zabývalo preferovanými autory, korelací s využívanými čítankami ve školní výuce. Dotazníkovým šetřením bylo zjištěno, že většina knih, o něž mají žáci zájem, není obsahem čítanek využívaných ve 4. a 5. ročníku základní školy.

Z celkového počtu 64 dotazovaných žáků, kteří odpověděli v souladu se zadáním, má 41 žáků (68,3 %) zájem o jiné knihy týkající se příběhové prózy ze života dětí. Dotazníkovým šetřením žáků bylo dále zjišťováno, jaký podíl volnočasové činnosti věnují četbě. Průzkumem bylo zjištěno, že žáci čtvrtých a pátých tříd věnují četbě velmi málo času. Je však možné, že žáci prvního stupně ještě zaměňují četbu za učení, neboť výuka čtení patří k vyučovacím předmětům v nižších ročnících. Žáci také ještě nemají příliš zažité čtenářské návyky, zde však je velký prostor právě pro učitele literární výchovy, aby se dokázal orientovat v aktuálních zájmech žáků a využil tohoto zájmu ve prospěch motivace k učení a osobnostnímu rozvoji žáků.

Diplomovou práci mohou využít pedagogové, při výuce literární výchovy na prvním stupni základní školy, především ve 4. a 5. třídách. Průzkum je možné využít jako předvýzkum pro rozsáhlejší výzkum v oblasti zájmu žáků o povídkovou prózu ze života dětí.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ

- ČEŇKOVÁ, J. *Vývoj literatury pro děti a mládež a její žánrové struktury*. Praha : Portál, 2006. 176 s. ISBN 80-7367-95-X.
- ČEŇKOVÁ, J.; JONÁK, Z. *Čítanka 5: pro základní školy*. 1. vyd. Praha : SPN, 2010. 208 s. ISBN 978-80-7235-450-4.
- ČEŇKOVÁ, J.; JONÁKOVÁ, A. *Čítanka 4: pro základní školy*. 1. vyd. Praha : SPN, 2010. 196 s. ISBN 978-80-7235-449-8.
- COUFALOVÁ, J. *Projektové vyučování pro první stupeň základní školy*. 1. vyd. Praha : Fortuna, 2006. 136 s. ISBN 80-7168-958-0.
- ČERNÍK, M. *Česká čítanka pro nejmenší*. Vydání 1. Praha: Futura, 1992. 215 s. ISBN 80-85523-19-1.
- DOLEŽALOVÁ, J. *Funkční gramotnost - proměny a faktory gramotnosti ve vztazích a souvislostech*. Vyd. 1. Hradec Králové: Gaudeamus, 2005. 88 s. ISBN 80-7041-115-5.
- FIALOVÁ, Z.; PODZIMEK, J. *Čítanka s literární výchovou pro 4. ročník ZŠ*. 1. vyd. Praha : MOBY DICK, 1997. 224 s. ISBN 80-902223-2-3.
- FIALOVÁ, Z.; PODZIMEK, J. *Čítanka s literární výchovou pro 5. ročník ZŠ*. 1. vyd. Praha : MOBY DICK, 1997. 224 s. ISBN 80-902223-3-1.
- GAVORA, P. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno : Paido, 2000. 208 s. ISBN 80-85931-79-6.
- HAVEL, J.; HRNČÍŘ, S. *Čítanka 4: pro 4. ročník základní školy*. 1. vydání. Praha: Scientia, 1995. 319 s. ISBN 80-7183-006-2.
- HAVLÍK, R.; KOŤA, J. *Sociologie výchovy a školy*. 1. vyd. Praha : Portál, 2002. 184 s. ISBN 80-7178-635-7.
- HELUS, Z. *Vyznat se v dětech*. 2. dopl. vyd. Praha : SPN, 1987. 216 s.
- HORÁČKOVÁ, M.; STAUDKOVÁ, H. *Pracovní sešit k Čítance 4/1*. vydání 1. Všeň: Alter, 2009. 70 s. ISBN 978-80-7245-181-4.
- HŘEBEJKOVÁ, J. *Metodická příručka k vyučování českému jazyku a literatuře v 1. ročníku základní školy*. 3. vyd. Praha : SPN, 1990. 157 s. ISBN 80-04-25019-X.

- HUŤAŘOVÁ, I.; HANZOVÁ, M. *Současní čeští spisovatelé knih pro děti a mládež*. 1. vyd. Praha : Ústav pro informace ve vzdělávání, 2003. 154 s. ISBN 80-211-0461-9.
- CHALOUPKA, O. *Rozvoj dětského čtenářství*. 1. vyd. Praha : Albatros, 1982. 572 s.
- CHALOUPKA, O. *Škola a počátky dětského čtenářství*. 1. vyd. Praha : Victoria Publishing, 1995. 101 s. ISBN 80-85865-41-6.
- JANÁČKOVÁ, Z. et al. *Čítanka pro 4. ročník*. Brno: Nová škola, 2004. 179 s. ISBN 80-7289-050-6.
- JANÁČKOVÁ, Z. et al. *Čítanka pro 5. ročník*. Brno : Nová škola, 2010. 199 s. ISBN 978-80-7245-116-6.
- JURÁČKOVÁ, I., HUBEŇÁKOVÁ, L. *Čítanka: pro 4. ročník základní školy*. 1. vydání. Brno: Didaktis, 2005. 204 s. ISBN 80-7358-038-1.
- KOLÁŘ, Z.; ŠIKULOVÁ, R. *Vyučování jako dialog*. 1. vyd. Praha : Grada Publishing, 2007. 132 s. ISBN 978-80-247-1541-4.
- KOMENSKÝ, J. A. *Didaktika analytická*. 1. vyd. Brno : Tvořivá škola, 2004. 69 s. ISBN 80-903397-1-9.
- KOPŘIVA, K. *Lidský vztah jako součást profese*. 2. vyd. Praha : Portál, 1997. 152 s. ISBN 80-7178-150-9.
- KŘIVOHLAVÝ, J. *Jak neztratit nadšení*. 1. vyd. Praha : Grada, 1998. 136 s. ISBN 80-7169-551-3.
- KRUPÁROVÁ, M.; NOVÁKOVÁ, P. *Čítanka pro 3. ročník základní školy*. 1. vyd. Brno : Didaktis, 2004. 143 s. ISBN 80-7358-000-4.
- KYRIACOU, CH. *Klíčové dovednosti učitele: Cesty k lepšímu vyučování*. 2. vyd. Praha : Portál, 2004. 156 s. ISBN 80-7178-965-8.
- LANGMEIER, J.; KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*. 3. vyd. Praha : Grada Publishing, 1998. 344 s. ISBN 80-7169-195-X.
- MALÝ, R. *Čítanka 4*. 1. vyd. Olomouc : Prodos, 2007. 126 s. ISBN 978-80-7230-191-1.
- MALÝ, R. *Čítanka 5*. 1. vyd. Olomouc : Prodos, 2007. 126 s. ISBN 978-80-7230-195-9.

- MICHALOVÁ, Z. *Čítanka pro dyslektiky II.: speciální pedagogika*. 1. vyd. Havlíčkův Brod : Tobiáš, 1997. 77 s. ISBN 80-85808-51-X.
- PELIKÁN, J. *Výchova jako teoretický problém*. 1. vyd. Ostrava : Amosium servis, 1995. 234 s. Dědictví Komenského; sv. 4. ISBN 80-85498-27-8.
- PELIKÁN, J. *Základy empirického výzkumu pedagogických jevů*. 1. vyd. Praha : Karolinum, 2004. 270 s. ISBN 80-7184-569-8.
- POLEDŇOVÁ, I. *Sebepojetí dětí a dospívajících v kontextu školy*. 1. vyd. Brno : Masarykova univerzita, 2009. 133 s. ISBN 978-80-210-5085-3.
- POTŮČKOVÁ, J. *Čítanka pro 4. ročník základní školy*. Vydání 1. Brno:Studio 1+1 , 2004. 128 s. ISBN 80-86252-37X.
- REZUTKOVÁ, H. et al. *Čítanka 4*. Všeň: Alter, 2010. 147 s. ISBN 978-80-7245-179-1.
- REZUTKOVÁ, H. et al. *Čítanka 5: pro pátý ročník*. Všeň: Alter, 2010. 140 s. ISBN 978-80-7245-116-6.
- ROUSOVÁ, A. et al. *Čítanka: pro 5. ročník základní školy*. 1. vydání. Brno: Didaktis, 2007. 196 s. ISBN 978-80-7358-087-2.
- SKALKOVÁ, M. *Obecná didaktika*. 1. vyd. Praha: ISV, 1999. 292 s. ISBN 80-85866-33-1.
- SOCHOROVÁ, M. *Kompletní přehled české a světové literatury*. 1. vyd. Havlíčkův Brod : Fragment, 2007.356 s. ISBN 978-80-253-0311-5.
- STŘEDA, L. *Čítanka pro nejmenší s obrázky Josefa Lady*. 1. vyd. Liberec : Dialog, 1998. 159 s.
- ŠEBESTA, K.; VÁŇOVÁ, K. *Čítanka: pro 5. ročník základní školy*. 1. vyd. Plzeň: Fraus, 2011. 159 s. ISBN 978-80-7238-938-3.
- ŠEBESTA, K.; VÁŇOVÁ, K. *Čítanka: pro 4. ročník základní školy*. 1. vyd. Plzeň: Fraus, 2010. 159 s. ISBN 978-80-7238-938-4.
- ŠIMONOVSKÝ, V.; MERTIN, V. *Hry pomáhají s problémy*. 1. vyd. Praha : Portál, 1996. 160 s. ISBN 80-85282-93-3.
- ŠRUT, P.; LUKEŠOVÁ, B. *Čítanka 5: pro 5. ročník základní školy*. 1. vydání. Praha: Scientia, 1998. 270 s. ISBN 80-7183-129-8.
- ŠUP, R. *Učíme se číst s porozuměním: pro 5. ročník základní školy*. Praha: Rudolf Šup, 2009. ISBN 80-238-6078-X.

TOMAN, J. *Čítanka pro 4. ročník základní školy: Já čtenář a můj svět*. 2. vydání. Praha: Fortuna, 2009. 176 s. ISBN 80-7168-365-5.

TOMAN, J. *Vybrané kapitoly z didaktiky čtení a literární výchovy II.: literární výchova na 1. stupni základní školy*. 1. vyd. České Budějovice : Pedagogická fakulta v Českých Budějovicích, 1990, 131 s. ISBN 80-7040-020-X.

VALIŠOVÁ, A. et al. *Pedagogika pro učitele*. 1. vyd. Praha: Grada, 2007. 402 s. Pedagogika. ISBN 978-80-247-1734-0.

WAGNEROVÁ, J. *Čítanka pro prvňáčky*. 1. vyd. Praha: SPN pedagogické nakladatelství, 2003. 48 s. ISBN 80-7235-221-0.

ŽUPAN, F. *Pepánek nez dara*. Praha : SNDK, 1957. 239 s.

Elektronické zdroje

Čítárny: Dobré knihy [online]. 2002 - 2012[cit. 2012-01-22]. Dostupné z: www.citarny.cz

Databáze knih [online]. 2008 - 2012[cit. 2012-03-10]. Dostupné z: www.databazeknih.cz

KOŠTÁLOVÁ, H.; ŠAFRÁNKOVÁ, K.; HAUSENBLAS, O.; ŠLAPAL, M. *Čtenářská gramotnost jako vzdělávací cíl pro každého žáka*. Praha : ČŠI, 2010. [online] [cit. 2011-11-18]. Dostupné z WWW: <<http://www.csicr.cz/cz/85256-ctenarska-gramotnost-jako-vzdelavaci-cil-pro-kazdeho-zaka>>.

PISA 2009 – OECD Program pro mezinárodní hodnocení žáků (Programme for International Student Assessment). In *Mezinárodní projekty - PISA* [online]. Praha : UIV, 2010 [cit. 2011-11-17]. Dostupné z WWW: <<http://www.uiv.cz/clanek/607/1871>>.

Portál české literatury [online]. 2012[cit. 2012-02-18]. Dostupné z: www.czechlit.cz

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. [online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2007. 126 s. [cit. 2012-02-19]. Dostupné z WWW:<http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVPZV_2007-07.pdf>.

Slovník české literatury [online]. 2006 - 2011[cit. 2012-03-02]. Dostupné z: www.slovníkceskeliteratury.cz

TOMEK, K. Sdělení Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy k platnosti schvalovacích doložek udělených učebnicím a učebním textům v souvislosti s vydáním RVP ZV. *Základní školství: dokumenty* [online]. 2005[cit. 2012-03-10]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/sdeleni-ministerstva-skolstvi-mladeze-a-telovychovy-k-platnosti-schvalovacich-dolozek-udelenych-ucebnicim-a-ucebnim-textum-v-souvislosti-s-vydanim-rvp-zv?hig>

SEZNAM TABULEK A GRAFŮ

Graf č. 1: Jak žáci nejčastěji tráví volný čas.....	58
Tabulka č. 1: Oblíbené knihy.....	60

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A – Dotazník	I
Příloha B – Příprava na vyučovací hodinu literární výchovy I.....	III
Příloha C – Příprava na vyučovací hodinu literární výchovy II.....	IV
Příloha D – Příprava na vyučovací hodinu literární výchovy III.....	VII.
Příloha E – Příběhová próza ze života dětí v čítankách s aktuálně platnými schvalovacími doložkami udělených učebnicím a učebním textům	IX.
Příloha F - Schvalovací doložky udělované učebnicím a učebním textům MŠMT.....	XIV
Příloha G - Projektový den – literární výchova jako opěrný bod.....	XVI
Příloha H - Projekt procházející více hodinami literární výchovy.....	XVII

Příloha A

Dobrý den, jsem studentkou Univerzity Jana Amose Komenského v Praze obor Speciální pedagogika - učitelství. Pro účely své diplomové práce Vás prosím o vyplnění následujícího dotazníku.

Dotazník je anonymní, nemusíte jej podepisovat, bude použit pouze pro potřeby průzkumu v mé diplomové práci.

DOTAZNÍK		
Jak nejčastěji trávíte volný čas?		
1.	zájmové kroužky	
2.	vlastní koníčky	
3.	v přírodě – procházky, hry	
4.	parta	
5.	s rodiči – hry, diskuse, výlety	
6.	sport	
7.	domácí práce	
8.	učení	
9.	televize	
10.	čtení knih, časopisů	
11.	počítač, internet	
12.	mobilní telefon – sms, volání, hry	
Jakou knihu s dětským hrdinou máte nejraději, nebo Vás nejvíce zajímá?		
.....		

Příloha B

Příprava na vyučovací hodinu literární výchovy I.

třída: IV. B

jméno vyučujícího: Mgr. Eva Dušková

datum:

téma vyučovací hodiny: ČESKÝ JAZYK – LITERÁRNÍ VÝCHOVA

výchovně vzdělávací cíle sledované aktivity: dovednost žáka: procvičit techniku čtení, porozumění čtenému a orientaci v textu.

sociálně organizační forma: jednotlivě v lavicích

zastoupené metody: slovní – monolog. ,dialog., práce s textem

pomůcky: Bramborová Bára - Ivona Březinová , Albatros 2005

Čas:	Průběh programu:	Poznámky:
ÚVOD	Seznámení s obsahem a průběhem hodiny	Zápis do TK, kontrola pomůcek
MOTIVACE	Nejprve si zahrajeme krátkou hru. Halo, halo... Za své křestní jméno přidej přídatné jméno, které začíná stejným písmenem. Vyvolej dalšího. (přídatné jméno by mělo označovat nějakou tvou dobrou vlastnost) My si dnes přečteme příběh o Báře Bramborové...	Halo, halo, tady Eva Estetická, volám Daniela! Halo, halo, tady Daniel Dobromyslný, volám Ondru! Halo, halo, tady Ondra Odvážný, volám...
EXPOZICE	článek Bramborová Bára ze stejnojmenné knihy od Ivony Březinové.	Čteme v kruhu, nejprve určím, kdo bude číst přímou řeč jako Bára, mladý herec, starosta, stařenka, první skřítek. Ostatní děti se na vyzvání střídají v roli vypravěče. Dbáme na správnou intonaci čteného textu.
OTÁZKY	Jaká byla Bára ? (vyhledejte přímo v textu) Jaký byl mladý filmový herec? (cituj větu, která to dokazuje)	Vlastnosti žáci zapisují na tabuli: Pracovitá, hodná, milá, vychovaná, šikovná, krásná, ráda nakupovala, ochotně pomáhala... Unavený, smutný, hodný, ochotný, udivený, pracovitý...
ZÁPIS	Krátký zápis do sešitu	<u>Bramborová Bára</u>

	Uč. vyzve žáky: Pokuste se velmi stručně slovně vyjádřit obsah příběhu... Uč. zapisuje návrhy na tabuli: Barevně podtrhni důležitá fakta a společně utvoříme dvě věty tak, aby všechna důležitá fakta obsahovala:	napsala Ivona Březinová - příběh o .... dívka, která pomohla nasytit skřítky ... filmovém herci, který nemohl pochyťat králíky ... skřítcích, kteří zachránili kedlubny a zelí ... pohádkový příběh o dívce, která navařila večeře pro skřítky. Ty přivolal na pomoc mladý filmový herec, protože už sám nedokázal pochyťat králíky a postavit jim králíkárný.
UPEVNĚNÍ	Slovní hříčky: Kdo se bojí čerta? Kdo je velký šašek? Kdo je tátův nejmilejší synek? Kdo se včera nemyl? Kdo rád nosí bílý svetr? Kdo je zdravý jako řepa? Kdo chce cestovat kolem světa? Kdo není rád, když venku lijí? Kdo je jako tkanička?	Na magnetické tabuli cedulky se jmény: BERTA VAŠEK HYNEK EMIL PETR PEPA KVĚTA NATÁLIE ANIČKA
HODNOCENÍ SEBEHODNOCENÍ	Nehodnotím jen aktivitu žáků, ale zejména kultivovanost jejich projevu. Při sebehodnocení nasměrovat žáky k zamyšlení nad vlastním slovním projevem.	

Příloha C

Příprava na vyučovací hodinu literární výchovy II.

třída: IV.B

jméno vyučujícího: Mgr. Eva Dušková

datum:

téma vyučovací hodiny: ČESKÝ JAZYK – LITERÁRNÍ VÝCHOVA

výchovně vzdělávací cíle sledované aktivity: dovednost žáka: umět

reprodukovat přečtený text, dokázat klást si doplňující otázky, které souvisejí s přečteným textem

sociálně organizační forma: jednotlivě v lavicích

zastoupené metody: slovní - monolog. ,dialog., práce s textem

pomůcky: *Jak hledali Fánu* – Markéta Zinnerová: Děti z Pařížkova, Albatros 1988

Čas:	Průběh programu:	Poznámky:
ÚVOD	Seznámení s obsahem a průběhem hodiny	Zápis do TK, kontrola pomůcek
HLASITÉ ČTENÍ	Čteme kapitolu <i>Jak hledali Fánu</i>	- hlasité čtení - střídání po odstavcích - slabší žáci 2 věty - vystřídá se celá třída
OTÁZKY K TEXTU	Jaké postavy v příběhu vystupovaly? (žáci diktují, uč. píše na tabuli: Byli všechny děti stejně staré, byli to spolužáci?	Na tabuli již předepsáno: <u><i>Jak hledali Fánu</i></u> napsala Markéta Zinnerová Fána Tereзка Milouš Don Ben Aťka Tonda Jakoubek Bohunka Uč. doplní na tabuli : Fána - mladší bratr Terezky (František, Fanouš) Milouš - spolužák, kamarád Don – Miloušův pes Ben – Terezky pes Aťka – spolužačka, kamarádka

	Jak příběh začal? Jak pokračoval? Co se stalo dál? Najdi v textu a cituj: Jak to celé dopadlo? Jak jinak se Fánovi říkalo? Jak se jmenuje?	Tonda- spolužák, kamarád Jakoubek- spolužák, kamarád Bohunka – starší kamarádka Dozvíme se jaké je venku počasí. Tereзка hledá svého mladšího brášku, prosí Milouše o pomoc. Postupně žádají o pomoc další kamarády. Vzpomněli si, že jim starší kamarádka radila, že společně dokážou víc... <i>„Každý zmůže jen trošku. Jako jeden prst na ruce. Ale dohromady jsou šikovní jako celá ruka.“</i> Fánu našli na kraji lesa. Fanouš Jmenuje se tedy František.
ZÁPIS DO SEŠITU		Žáci opíšou z tabule název kapitoly, autorku, postavy a co o nich víme.
DOPROVODNÉ OTÁZKY	Jak jinak se říká měsíci dubnu? Co to znamená, když se řekne aprílové počasí? Doplň pranostiku : Březen- za kamna vlezem, ... Zkus ji vlastními slovy vysvětlit!	Apríl Proměnlivé, prší, sněží, svítí slunko... ...duben - ještě tam budem. Ještě není opravdu teplo, nosíme větrovku, čepici...
HODNOCENÍ	Vyprávět vlastními slovy nějaký příběh nebývá jednoduché, pomoci nám může znovu do textu nahlédnout. Někomu se to daří lépe, někomu hůře.	

	Nejčastější chybou při vypravování bývá nahrazování důležitých slov zájmeny. Někdy také používáte opakovaně stejné výrazy. Na úplný závěr znovu pochválit aktivní žáky.	Např. Tereška hledala toho...Fánu. On se to...ztratil. Např. Potom šli za Jakoubkem. Potom šli za Bohunkou. Potom se Fána našel.

Příloha D

Příprava na vyučovací hodinu literární výchovy III.

PŘÍPRAVA NA VYUČOVACÍ HODINU

třída: IV.B

jméno vyučujícího: Mgr. Eva Dušková

datum:

téma vyučovací hodiny: ČESKÝ JAZYK – LITERÁRNÍ VÝCHOVA

výchovně vzdělávací cíle sledované aktivity: dovednost žáka:

sociálně organizační forma: jednotlivě v lavicích, ve dvojicích, skupinově

zastoupené metody: slovní - monolog. ,dialog., písem. prací, práce s textem
názorně demonstrační - pozorov., předvád.,

demonstr.stat.obr., projekce

praktické - nácvik pohybových a praktických činností,

pracovní činnosti

pomůcky:

kapitola *V pondělí ráno* z knihy *Anička malířka* – Eduard Petiška, Knižní klub

2005

Čas:	Průběh programu:	Poznámky:
ÚVOD	Seznámení s obsahem a průběhem hodiny	Zápis do TK, kontrola pomůcek
MOTIVACE	Uč. seznámí žáky s knihou.	Knihka pojednává o holčičce Aničce, která ráda maluje. Anička bydlí společně se svou maminkou, tatínkem a bráškou Mikšou, často k nim na návštěvu chodí dědeček a s dětmi si hraje. Anička namalovala na obrázek žlutou kočku (protože má žlutou barvu ráda). Dnes zůstala doma (nešla do školky), protože je nastydlá.
EXPOZICE	Žáci čtou článek.	- hlasité čtení - žáci se střídají přibližně po čtyřech větách - dbáme na správnou intonaci - v textu hodně přímé řeči
ZÁPIS		<u>V pondělí ráno</u> napsal Eduard Petiška

		(z knihy Anička Malířka)
OTÁZKY	Co si žlutá kočka přála? Co se stalo, když ji Anička namodřila? Proč? Každou barvou můžeme nakreslit něco jiného, vezmi barevnou křídu a napiš na tabuli nějakou pro tu barvu typickou věc... Předej křídu spolužákovi.	Aby jí Anička namodřila (přemalovala modrou pastelkou). Kočka zezelenala. Protože, když se smíchá žlutá a modrá barva, vznikne barva zelená. Rozdám žákům žlutou, oranžovou, červenou, modrou, zelenou a hnědou křídu. Postupně se vystřídají všichni spolužáci.
	Pod zápis názvu knihy si žáci nakreslí sami malý obrázek kočičky a několik různobarevných pastelek. Do „těla“ pastelky pak vpíše nějaké slovo, které má danou barvu.	Vybírat mohou ze slov na tabuli, ale mohou si vymyslet i slovo vlastní.
UPEVNĚNÍ	Anička je nachlazená, musí se léčit. Co se dělá nejprve, když se necítíme dobře? Co vám maminka uvaří? Co vám dá?	- vyležíme se v posteli - pijeme hodně bylinkového čaje - např. lipový, mateřídouškový, šípkový - musíme se vypotit - při bolesti v krku cucáme šalvějovou pastilku - ...
HODNOCENÍ	Hodnotit nejen kvalitu čtení, aktivitu při odpovědích na otázky, ale vyzvat žáky k sebehodnocení.	Jak se ti příběh líbil? Jak se ti líbí obrázek, který jsi namaloval?

POZNÁMKA: Na tuto vyučovací hodinu lze navázat vyučovací hodinou Komunikační a slohové výchovy.

Samostatnou prací žáků je

1. PÍSEMNĚ: napsání vět dle větních spojení ze sešitu LV (žlutá kytička, hnědý medvěd, červené srdce, modrý mrak...)

2. SLOVNĚ: Pokud budete nachlazení... ležet doma v posteli... pít čaj... co a proč, si do skicáku namalujete...

Příloha E

Příběhová próza ze života dětí v čítankách s aktuálně platnými schvalovacími doložkami udělených učebnicím a učebním textům

ŠEBESTA, K.; VÁŇOVÁ, K. Čítanka: učebnice pro 4. ročník základní školy. Plzeň : Fraus.

Hana Doskočilová: Když velcí byli kluci
Lucy a Stephen Hawkingovi: Jirkův tajný klíč k vesmíru
Miloš Macourek, Hermína Franková: Jak řídit inženýra Křečka
Kir Bulyčov: Alenčiny narozeniny
Petra Braunová: Ztracení v čase
Astrid Lingrenová: Detektiv Kalle má podezření
Joachim Friedrich: Amanda a detektivové
Enid Blytonová: Tajemství anonymních dopisů
Svatoplust Hrnčíř: Sedm sněhuláků a jiné případy pro začínající detektivy
Vojtěch Stekláč: Případ strašidelného mnicha
Julia Goldingová: Zlatá jehla aneb Dobrodružství mezi světy
Piedrodomenice Baccalario: Ulysses Moore. Brána času
Joanne Kathleen Rowlingová: Harry Potter a Kámen mudrců
Hermína Franková, Miloš Macourek: Dívka na koštěti
Michael Ende: Nekonečný příběh
Clive Staples Lewis: Letopisy Narnie
Ivan Binar: Bibiana píská na prsty
Stefanie Zweigová: Rodiče jsou taky lidi
Jiří Kahoun: Moucha roku
Jacqueline Wilsonová: www.trápení.
Eva Svobodová: Martine vrať se
Jindřiška Ptáčková: Tajný přítel
Eleanor Hodgman Porterová: Pollyanna
Astrid Lingrenová: Ronja, dcera loupežníka
Mark Twain: Dobrodružství Toma Sawyera

ŠEBESTA, K.; VÁŇOVÁ, K. Čítanka: pro 5. ročník základní školy. Plzeň: Fraus

Eduard Bass: Klapzubova jedenácka
Václav Řezáč: Poplach v Kovářské uličce
Anna Vovsová: Josef a Ly
Ivona Březinová: Panenka z ebenového dřeva
Annelies Schwarzova: Babička žije v Africe
Zilpha Keatley Snyderová: Hra na Egypt
Miloš Macourek, Petr Markov: Létající Čestmír
Thomas Brezina: UFO jménem Amadeus

Petra Braunová: Neuvěřitelné září. Tajný deník Tomáše S.
Jostein Gaarder: Jako v zrcadle, jen v hádance
Joanne Kathleen Rowlingová: Harry Potter a tajemná komnata
Joanne Kathleen Rowlingová: Harry Potter a Kámen mudrců
Jiří Melíšek: Robot Emil znovu nastupuje

MALÝ, R. Čítanka 4. Olomouc : Prodos.

Vítěslav Nezval: Anička skřítek a Slaměný Hubert
C.S. Lewis: Letopisy Narnie: Lev, čarodějnice a skříň
Astrid Lingrenová: Mio, můj Mio
Michael Ende: Děvčátko Momo a ukradený čas
Joanne K. Rowlingová: Harry Potter a Kámen mudrců
Astrid Lingrenová: Ronja, dcera loupežníka
Tereza Horváthová: Modrý tygr
Vojtěch Steklač: Pekelná třída
Miroslav Švandrlík: Neuvěřitelné příhody žáků Kopyta a Mňouka
Erich Kastner: Luisa a Lotka
Jiří Kahoun: Školník Kulda je jednička
Hana Doskočilová: Lenoši a rváči z Kloboukova
René Goscinny: Mikulášovy patálie

MALÝ, R. Čítanka 5. Olomouc : Prodos.

Mark Twain: Dobrodružství Toma Sawyera
Nava Semelová: Učila jsem se létat
Tera Fabianová: Jak jsem chodila do školy
Stefanie Zweigová: Rodiče jsou taky lidi
Eduard Bass: Klapzubova Jedenáctka
Roald Dahl: Karlík a továrna na čokoládu
Michael Ende: Nekonečný příběh
Alena Ostrá: Výbuch bude v šest
Iva Procházková: Červenec má oslí uši
Hana Doskočilová: Když velcí byli kluci

ČEŇKOVÁ, J.; JONÁKOVÁ, A. Čítanka 4: pro základní školy. Praha : SPN.

Ilona Borská: Mirka s Jirkou, Dan a pes
Christine Nostlingerová: Pan pes a jeho přátelé
René Goscinny: Nové Mikulášovy patálie
Martina Drijverová: Domov pro Mart'any
Astrid Lindgrenová: Ronja, dcera loupežníka
Martina Drijverová: Táta pro radost i pro zlost
Erich Kastner: Luisa a Lotka

Miloš Macourek: Mach a Šebestová

ČEŇKOVÁ, J.; JONÁK, Z. Čítanka 5: pro základní školy. Praha : SPN.

Karel Poláček: Bylo nás pět

Jiří Slavíček: Téda a mužíček z počítače

René Goscinny: Mikulášovy patálie

Mark Twain: Dobrodružství Toma Sawyera

Eduard Bass: Klapzubova Jedenácka

Iva Procházková: Čas tajných přání

Martina Drijverová: Táta pro radost i pro zlost

Ota Hofman: Chobotnice z Čertovky

Roald Dahl: Danny: mistr světa

Ivan Klíma: Markétin zvěřinec

Iva Procházková: Červenec má oslí uši

Betty MacDonaldová: Paní Láryfáry

Lewis Carroll: Alenka v kraji divů a za zrcadlem

Joanne K. Rowlingová: Harry Potter a Princ dvojí krve

REZUTKOVÁ, H. et al. Čítanka 4. Všeň: Alter, 2010.

Erich Kastner: Luisa a Lotka

René Goscinny: Mikulášovy patálie

Tarjei Vesaas: Ledový zámek

Hana Pražáková : Zvonky

František Křelina : Z bukového dřeva

Astrid Lindgrenová: Emil Neplecha

Erich Kastner: Emil a detektivové

Astrid Lindgrenová: Ronja, dcera loupežníka

Antoine de Saint -Exupéry: Malý princ

REZUTKOVÁ, H. et al. Čítanka 5. Všeň: Alter, 2010.

František Langer: Bratrstvo Bílého klíče

Martina Drijverová: Táta nemá smutky rád

Jules Verne: Tajuplný ostrov

JANÁČKOVÁ, Z. et al. Čítanka pro 4. ročník. Brno: Nová škola.

Jiří Kahoun: Školník Kulda je jednička

Paula Danzigerová: Ambra Černá

Jarmila Turnovská: Kamarádi

Roald Dahl: Danny, mistr světa

Vojtěch Steklač: Boříkovy lapálie

René Goscinny: Mikulášovy průšvihy

Astrid Lindgrenová: Nové rošťárny Emila z Lonnebergu
Miloš Macourek : Mach a Šebestová v historii
Ivona Březinová: Začarovaná třída
Joanne Kathleen Rowlingová: Harra Potter a kámen mudrců
Ludvík Středa: Babička na inzerát
René Goscinny: Mikulášovy přestávky
Hana Doskočilová: Když velcí byli kluci
Karel Poláček: Bylo nás pět

JANÁČKOVÁ, Z. et al. Čítanka: pro 5. ročník základní školy. Brno : Nová škola.

Jiří Kahoun: Školník Kulda je jednička
Polly Horváthová : Cirkus ve městě
Markéta Zinnerová: Tajemství proutěného košíku
Miep Diekmannová: Annejet to tak nenechá
Vojtěch Steklač: Případ strašidelného mnicha
Vojtěch Steklač: Bohoušek a spol.
Mark Twain: Dobrodružství Toma Sawyera
Richmal Cromptonová: Jirka napravuje křivdy
Antoine de Saint Exupéry: Malý princ
Hana Doskočilová: Když velcí byli kluci
Erich Kastner: 35. květen
Clive Staples Lewis: Letopisy Narnie 1
Jarmila Turnovská: Kamarádi
Miloš Macourek: Mach a Šebestová
Miloš Švandrlík: Kopyto, Mňouk a vesmírná brána
J.K. Rowlingová: Harry Potter a tajemná komnata
Alena Vostrá: Výbuch bude v šest
Iva Procházková: Léto s Amosem

JURÁČKOVÁ, I., HUBEŇÁKOVÁ, L. Čítanka: pro 4. ročník základní školy. Brno: Didaktis.

Ivan Klíma: Markétin zvěřinec
Paula Danzingerová: Ambra Černá
René Goscinny: Mikulášovy prázdniny
Vojtěch Steklač: Pekelná třída
Richmal Cromptonová: Zase ten Jirka!
Miroslav Švandrlík: Neuvěřitelné příhody žáků Kopyta a Mňouka
Iva Procházková: Pět minut před večeří
Jana Cutlerová: Veselé trampoty Jasona a Eda
Jiří Stránský: Povídačky pro Klárku

Iva Procházková: Středa nám chutná
Ivona Březinová: Začarovaná třída
J.K. Rowlingová: Harry Potter a vězeň z Azkabanu
Miloš Macourek: Mach, Šebestová a kouzelné sluchátko

ROUSOVÁ, A. et al. Čítanka: pro 5. ročník základní školy. Brno: Didaktis, 2007.

Ivona Březinová: Panenka z ebenového dřeva
Roald Dahl: Karlík a továrna na čokoládu
Vojtěch Steklač: Pekelná třída řadí
Martina Drijverová: Domov pro Mart'any
Joanne Kathleen Rowlingová: Harra Potter a Kámen mudrců
Michael Ende: Nekonečný příběh
Iva Procházková: Kryštofe, neblbni a slez dolů!
Antoine de Saint- Exupéry: Malý princ
Erich Kastner: Luisa a Lotka
Marie Poledňáková: Jak vytrhnout velrybě stoličku

FIALOVÁ, Z.; PODZIMEK, J. Čítanka s literární výchovou pro 4. ročník ZŠ. Praha : MOBY DICK.

Astrid Lindgrenová: Pipi Dlouhá punčocha
René Goscinny: Mikulášovy patálie
René Goscinny: Mikulášovy prázdniny
Astrid Lindgrenová: My z ostrova Saltkrakan
Roald Dahl: Jakub a obří broskev

FIALOVÁ, Z.; PODZIMEK, J. Čítanka s literární výchovou pro 5. ročník ZŠ. Praha : MOBY DICK

Erich Kastner: 35. května
Franta Župan: Pepánek nezdara
Pamela L. Traversová: Mary Poppinsová
František Langer: Bratrstvo bílého klíče
Miloslav Švandrlík: Neuvěřitelné příhody žáků Kopyta a Mňouka
C.S. Lewis: Letopisy Narnie
Karel Poláček: Bylo nás pět
Antonie de Saint-Exupéry: Malý princ
Mark Twain: Dobrodružství Toma Sawyera
Jindřich Šimon Baar: Hanýžka a Martínek
Vítězslav Nezval: Anička Skřítek a Slaměný Hubert.

Příloha F

Schvalovací doložky udělované učebnicím a učebním textům MŠMT²²

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (dále jen "ministerstvo") v souladu s § 27 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) uděluje a odnímá učebnicím a učebním textům pro základní a střední vzdělávání schvalovací doložku na základě posouzení, zda jsou v souladu s cíli vzdělávání stanovenými školským zákonem, vzdělávacími programy a právními předpisy. Seznam učebnic a učebních textů, které mají platnou schvalovací doložku (dále jen "Seznam učebnic"), zveřejňuje ministerstvo ve Věstníku Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (dále jen "Věstník") a na internetových stránkách ministerstva (www.msmt.cz).

Školy mohou při výuce kromě učebnic a učebních textů uvedených v Seznamu **používat i další učebnice** a učební texty, pokud nejsou v rozporu s cíli vzdělávání stanovenými školským zákonem, vzdělávacími programy nebo právními předpisy a pokud svou strukturou a obsahem vyhovují pedagogickým a didaktickým zásadám vzdělávání. **O použití a výběru učebnic a učebních textů rozhoduje ředitel školy**, který zodpovídá za splnění uvedených podmínek.

Ministerstvo vydalo dne 13. prosince 2004 s **platností od 1. února 2005** formou **opatření ministryně** školství, mládeže a tělovýchovy **Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání** (dále jen "RVP ZV"). V souvislosti s tím ministerstvo upozorňuje, že **schválení RVP ZV nemá žádný vliv na platnost Seznamu učebnic**. Všechny udělené schvalovací doložky zůstávají v platnosti po dobu, na kterou byly uděleny. Vydané schvalovací doložky jsou platné jak pro výuku podle stávajících vzdělávacích programů Základní škola, Obecná škola, Národní škola, tak pro výuku podle školních vzdělávacích programů vytvořených na základě RVP ZV. Ministerstvo nevydalo schvalovací doložku, která by se vztahovala pouze na jeden z výše uvedených současných vzdělávacích programů nebo pouze na výuku podle školního vzdělávacího programu vytvořeného na základě RVP ZV.

---

²² TOMEK, K. Sdělení Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy k platnosti schvalovacích doložek udělených učebnicím a učebním textům v souvislosti s vydáním RVP ZV. *Základní školství: dokumenty* [online]. 2005[cit. 2012-03-10]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/sdeleni-ministerstva-skolstvi-mladeze-a-telovychovy-k-platnosti-schvalovacich-dolozek-udelenych-ucebnicim-a-ucebnim-textum-v-souvislosti-s-vydanim-rvp-zv?hig>

Schvalovací doložka se obvykle vydává na dobu 6 let. Uplynutí doby platnosti doložky však v žádném případě neznamená, že učebnici nelze již dále používat. **Rozhodnutí o používání či nepoužívání jakékoliv učebnice je zcela na úvaze ředitele školy.**

Text schvalovací doložky **neobsahuje** určení pro konkrétní současný vzdělávací program nebo školní vzdělávací program konkrétní školy. Informaci o vhodnosti učebnice pro konkrétní vzdělávací program je možné uvádět pouze mimo text schvalovací doložky (např. v tiráži, v podtitulu, v nabídkových materiálech apod.). Ministerstvo ale upozorňuje, že v tomto případě se jedná o názor autorů nebo nakladatelství a **školy nejsou tímto názorem vázány**. Zavádějící jsou také informace o zpracování učebnice podle RVP ZV, jestliže učebnice byla vydána **před zveřejněním textu RVP ZV** ve Věstníku (prosinec 2004). Zároveň se mohou v učebnicích objevit i různé formulace, které mohou naznačovat, že se jedná o učebnici s platnou schvalovací doložkou a zařazenou do seznamu učebnic. Tyto informace mají **pouze orientační charakter a je nezbytné je ověřovat** v Seznamu učebnic ve Věstníku a na internetových stránkách ministerstva.

Příloha G

Projektový den – literární výchova jako opěrný bod

PROJEKTOVÝ DEN			Realizace: 1. týden měsíce prosince
PRO 4. ROČNÍK			Časová dotace: 2 dny (celkem 9 vyučovacích hodin)
Téma: Stopy ve sněhu		Zodpovídá: Mgr. Eva Dušková, Mgr. Šárka Kulvajtová	
1.VH ČJ – LV	Čítanka Alter 4: František Křelina: Liščí stopa na sněhu (z knihy Z bukového dřeva)		
2.VH M	Práce s chybou Odhad výsledku, kontrola výpočtu		
3.VH PŘ	Přírodní společenstvo: les Život rostlin a živočichů v zimním období		
4.VH HV	Nácvik písně: Bude zima, bude mráz, rytmizace Prezentace ivysláníčt: Zpívánky		
5.VH PČ	Výroba krmítka pro ptáčky z voskovaného kartonu (umístění za okno třídy)		
1.VH ČJ - JV	Mluvnické kategorie sloves (osoba, číslo, čas) - výběr z textu F. Křeliny		
2.VH VL	Ochrana životního prostředí ČR Práce s mapou		
3.VH VV	Malba: Stopy ve sněhu (společná instalace 4. A+B na schodišti z přízení do 1. patra školy)		
4.VH	„Kam mě stopy dovedly“ Beseda s p. Kačerovským (Okresní myslivecký spolek CV) – společně pro 4. A+B v kreslárně (1.p)		

Příloha H

Projekt procházející více hodinami literární výchovy

*Srdečně zveme všechny maminky, tatínky,
babičky, dědečky, strýčky i tetičky (i jejich
dětičky)*

na

SPOLEČNÉ ČTENÍ *které se bude konat každou středu v měsíci březnu po velké přestávce v učebně 4.B*

*Vezměte si s sebou svou oblíbenou dětskou
knihou a kousek nám z ní přečtete....
...nebo si jen tak přijďte poslechnout, co
čteme my!*

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Eva Dušková

Obor: Speciální pedagogika – učitelství

Forma studia: Kombinovaná

Název práce: Příběhová próza ze života dětí a její uplatnění v literární výchově na 1. stupni základních škol

Rok: 2012

Počet stran bez příloh: 77

Celkový počet stran příloh: 17

Počet titulů české literatury a pramenů: 50

Počet titulů zahraniční literatury a pramenů: 0

Počet internetových zdrojů: 8

Vedoucí práce: PaedDr. Vladislava Kohoutová